

SZÍNHÁZ

DRÁMAMELLÉKLET

1982

ÁPRILIS

BALOGH GÉZA Kérdések négy

dimenzióban

Karel Steigerwald, az 1945-ös születésű, tehát mai fogalmaink szerint mindenképpen fiatal cseh író neve nemcsak a magyar olvasók előtt teljesen ismeretlen. Hazájában is csak mostanában kezdik megtanulni a különös ízekre, rendhagyó gondolatmenetű drámákra érzékeny színházlátogatók. Második színpadi műve, a *Korabeli táncok* ősbemutatója alkalmából (1980) éppen ezért az alábbi módon, egyes szám harmadik személyben mutatkozott be az Usti riad Labem-i színház műsorfüzetében:

„Két felsőfokú intézményben folytatott tanulmányokat, a Filmművészeti Főiskolán és a Műszaki Egyetemen. A Műszaki Egyetemen sikertelenül, tehát írni kezdett. Írt két filmforgatókönyvet. Előzőleg írt két tévéjátékot. Közben két rádiójátékot. Ifjú éveiben két elbeszélése jelent meg folyóiratokban. Érettségi előtt egy-egy verset írt két lányhoz. Mindkettőt sikertelenül. Mégis van két. gyermeke. Az utóbbi időben a színház foglalkoztatja. Magától értetődik, hogy két színdarabot írt. A fiókjában van két regénye. Sikertelenek. Eddig nem írt semmit a balett, a gyerekek, a Supraphon, a Laterna Magica számára. Várható, hogy kettőt-kettőt ír mindenből. Aztán viszi az ördög, akár a többit. Felesége egy van.”

A modern tudomány, amióta csak odairta az első kérdőjeleket az euklidészi geometria margójára, pontosan tudja, hogy az idő és a tér a testek mozgásának sebességétől függ. Amióta pedig Einstein kidolgozta a gravitáció modern elméletét, az is tudható, hogy a négy dimenzió, a tér-idő geometriai tulajdonságai szüntelenül változnak az anyag tömegének eloszlásától és általa létrehozott gravitációs mezőtől függően. Tudhatja ezt egy olyan író is, akinek — saját bevallása szerint beletört a bicskája a természettudományok mélyebb tanulmányozásába, ám akarva-akaratlan ez a kaland határozza meg gondolkodásmódját, valóságábrázolását, dramaturgiáját. A nem-euklidészi geometria segítségével teremt meg a maga külön bejáratú, nem-arisztotelészi dramaturgiáját.

A *Tatár búcsú*, Steigerwald 1979-ben írt első színpadi műve nem pusztán és divatosan felbontja az időt. Az idő a darab főszereplője, a drámai konfliktus hordozója. Színpadi szempontból, a gyakorlati dramaturgia szemsző-géből nézve látszólag, roppant bizonytalan tényező: a szereplők gyakran „tévednek”, összekeverik a reális időt az elképzelttel, a felidézettel, a főhős nem egyszer a legkonkrétabb időbeli kérdésekre sem képes pontos választ adni (mikor csapták ki az egyetemről, hány éve is, egy, kettő, vagy négy?). Filozófiai értelemben mégis nagyon valóságos, konkrét, tudományosan (dramaturgiailag?) meghatározott, idő és tér, a szereplők alapvető létezési formája, négydimenziós kontinuum. (Lukács György: „Minden helyes meghatározásnak, anélkül, hogy világossága és egyértelműsége vallaná kárát, sőt, éppen e veszteség ellen védelműl, a meghatározatlanság mozzanatait is tartalmaznia kell.”)

Ezért élhetnek természetes közegben egymással élők és haltak. Nemcsak Apus jelenik meg minduntalan Vágner faggatózására; Helena beszélget az anyjával, olyan bizalmasan és- meghittent, mint egy Cœurths-Mahler-hósnő. hogy hamarosan kiderüljön, az anya rég nem él már.

És egy ponton Lakájicsek, a konformista, pitiáner világmegváltó is halottá válik; szép temetést kap, mert mégiscsak jót tett másokkal, húst adott nekik, beüvegezte az ablakaikat, hogy ne fázzanak, és megcsinálta a tatár búcsút. Nem úgy, mint Apus, aki csak bajt kevert, piszkálódott. Az ő temetésén alig voltak néhányan, még a fia sem ért oda, mert a kétfajta sebesség miatt itt is zavarba került, az időszámítással: az emberek gyorsabban halnak, mint ahogy odaérünk.

Egyetlen szilárd tér-idő számítás van a darabban: 1961, amikor az ember kilépett a világűrbe. Ami azelőtt volt, az a múlt, ami pedig utána következik, az a táguló, még definiálásra váró tér-idő. Ezért kell Vágnernek mérnökké lennie Apus szerint, hogy tovább tágíthassa a teret, hogy ne csak a Marsra jusson el, hanem tovább, a Magellán-felhőkig. De a szereplők drámai konfliktusba kerülnek az újfajta tér-idő számítással. Egyetlen cselekvési lehetőségük szorult helyzetükben a *kérdés*. De *kérdés*-ni is meg kell tanulniuk. A darab elején a főhős még rosszul kérdez, a régi módon, sztereotípiákban gondol-kodik: ki vagyok? merre megyek? ki volt az apám? A rossz kérdésre csak hibás válaszok adhatók, de mégis kérdezni kell, mert azok a legrosszabb válaszok, amelyeket nem kérdezett meg senki. Hol vannak a kérdések? Ezeknek ered nyomába Vágner, fokozatosan tudomásul véve a dráma fiktív valóságközegét, négydimenziós létezési formáját. Először telefonálni akar múltba és jövőbe, de a múltbeliek meghaltak már, a most megszületőkhöz pedig nincs is telefonja.

Apus notesza, az valóság. Legalábbis annak látszik, cáfolhatatlan bizonyítéknak hősiességről, helytállásról, Aztán sorra megdől valamennyi bizonyosság. A múlt újabb kérdőjeleket vet fel. Itt vannak az ezeréves tradíciók. Ha az embert bántja valami, a tradíciókhoz fordul. De a kérdések nyomán ezek is kifordulnak medrűkből: az a tatár nem is tatár volt, csak egy útonálló, és nem is akkor, hanem vagy százötven évvel később. Csalás? Hagyni kéne a fenébe ezeket? Nem bolygatni, nehogy szegényebbek legyünk egy ócska kis mitósszal? Hiszen Apus „hősiessége” így kétszeresen foszlik semmivé. Nem az a kérdés már, hogy hős volt-e vagy tatár, önként vállalta-e a tatár szerepét vagy kényszerítették. Nem is az, miért tette. Hogy a tatárgúnyában szavát hallassa, leleplezze a visszaéléseket? Hiszen a tradíció önmagában is hamis, és az emberek nem jönnek el az ünnepségre. Kettős kudarc, a nagyjelenet elmarad.

Ugyanilyen groteszk hősiesség a nagybácsié, akiről ka beszél, aki nem is volt, de elesett a forradalomban, amikor zsirért állt sorba. Most emléktábla hirdeti a ne-vét. Apus így fogalmazza meg kétes értékű, paradox hit-vallását: „Nem lenni, de harcolni.” Innen már egyenes út vezet Steigerwald számára a nemzeti önismeret drámájához, amelyet a *Tatár búcsú* is alaposan megérint, a *Korabeli táncok* pedig már sokkal konkrétabban dolgoz fel. „A derék emberek egyetlen léptekkel haladnak a cél felé. A többiek, nem is tudva róla, korabeli táncokat járnak körülöttük” — vallja a darab mottója.

A kérdések, a *kérdés* drámája. Az önismeret, a megismerés drámája. És — a maga módján persze - nemzedéki dráma is. De ennek eszköze is a *kérdésfelvetés*. Hogyan ismerjük meg apánkat, akinek még a temetését is elpasszoltuk? Kamaszkorunkban idegesít, később el-kezdjük becsúlni, még később pedig megkérdezzük: ki is volt valójában? Muszáj megtudnunk, muszáj. őt meg-értenünk, mert ő az egyetlen reményünk.

Nemzedékek aspektusában ábrázolja másik fontos a többiekkel szorosan összefüggő — témáját, a szerelmet

is a darab. Mert önmagában ez így bizonytalan és inga-tag maradna, Vágner már nem is tudja eldönteni, valóban szerelmes-e Helenába, vagy csak az életteret, a lakást jelenti számára. (Ebben a Lakásban, mint „gravitációs mezőben” is történik egy roppant gyarló és tudománytalan kísérlet a geometriai tulajdonságok megváltoztatására: a „mózeskosárban bőmbőlő legújabb nemzedék képviselőjét felhúzzák a mennyezetre. Mert ugye, mint mondtuk, a tér-idő geometriai tulajdonságai meg-változnak az anyag tömegének eloszlásától.)

Vannak, akik Vágner nemzedékének szerelmében a huszonegyedik század erotikáját látják csak: felszednek egy lány és egykettőre lefeküsznek vele. De nem azért, hogy *vele* feküdjenek le, csupán az ágy kedvéért. Ezért nem tud sokáig Vágner sem bizonyos lenni érzéseiben, és ezért fordul a múltba kérdésével, hogy mi az igazi szerelem. Az igazi szerelem az, hogy anyus elment apus után a *halálba, pedig* szekirozták egymást egész életükben.

Aki nem kérdezősködik annyit, annak egyszerűbb. Helena tudja, hogy a boldogság nem olyan bonyolult, elég hozzá annyi, hogy boldog az ember. És hogy a lázadás

kis híján meghiúsul egy lyukas gumimatrac miatt. És elérkezhetünk a furcsa, kesernyés happy endig: a fiatalok lakótelepi lakásba költöznek, mert az öregek átadják nekik a helyüket. Helena megteremt egy idillt, virágillattal és hónapos retekkel. Vágner innen még egy-szer bejárja, immár tapasztalt elmével, azt a gravitációs pályát térben-időben, amely kibontakozott előtte. Új világegyetemet sejt meg, amelyekben minden kezdődik előlről, egy új, kozmikus bölcsességben. ahol a nyomorult embernek nincs már helye.

Steigerwald aligha tartja meg ironikus önletrajzában tett ígérését. A színpad iránti szerelme, úgy látszik, mohóbbnak bizonyul, hogysen második darabjával búcsút mondjon ennek a műfajnak is. Már elkészült harmadik műve a „korabeli táncokról”: *Foxtrott* című darabját a hírek szerint megint csak az Usü nad Labem-i színház készül bemutatni

KAREL STEGERWALD

Tatai búcsú

Komédia

Balogh Géza fordítása

Szereplők:

VÁGNER, bukott diák
APUS, az apja
SMORANC, gondnok a múzeumban
LAKÁJICSEK, főüveges, korábban hentes és feketéző
SAMESZ, egykor diák, jelenleg tarhás
PINCÉR, pincér és lakásüzér, egykor diák
HELENA, lány, később feleség
WEITINGERNÉ, pedellus, majd takarítónő a múzeumban
HANNA, lány
VOTRUBEC, ember, aki segít magán
JITKA, mélabús diáklány-

Történik alighanem egy nagyobb városban

VÁGNER Igen, de ki vagyok? És merre megyek? Ahogy apus, ő megharcolta a maga háborúját. És megnyerte! Meghalt. Óriás volt!

A háta mögött Lakájicsek somfordát be egy zsákkal. Lódörög, tarhál vagy guberál, ahogy vesszük

Problémáim vannak. Éjszaka fel-alá járkálok és az egész szobát telefüstölöm.
LAKÁJICSEK Ruhát, cipőt, tollat, rongyot, üveget, mindent veszek. Ócska papírt.
SAMESZ Ócska gondolatokat!
LAKÁJICSEK Pléhbögrét! Műanyagot! Műanyag pléh-bögrét!
SAMESZ Meghiúsult eszrnéket!
VÁGNER Nézem, hogy mennek a dolgok, aztán eszembe jut, hogy felhívom valamelyik régi iskolatársamat. Fel-üt" a telefonkönyvet, de nem találok benne egyetlen iskolatársat se. Mellesleg a címüket se tudom.
LAKÁJICSEK Színes fémek! Minden jöhet!
SAMESZ Elnyűtt jellem, otthon csak útban van.
LAKÁJICSEK Sorsjegyet kapnak, még nyerhetnek is! Ruhát, cipőt, tollat, rongyot.

VÁGNER Talán nincs telefonjuk. És nem tudok vissza- emlékezni a nevükre. De nem számít, úgys meghaltak már. Akkor a most megszületőket akarom felhívni. Van egy éjszakai rögeszmém — a jövőbe telefonálni. Csakhogy nincs telefonom. Minek is lenne, hiszen lakásam sincs. Problémáim vannak. Sokan azt mondják: panaszával forduljon a főpályaudvarhoz.

LAKÁJICSEK (*teletölte a zsákot, ráül*) Ez az egész mindenség átváltozik gyönyörű új dolgokká. Feldíszítjük velük a búcsunkat, a mi vásárunkat.

SAMESZ Szétolvad a hatalmas hengerprésekben, olaj meg füst jön hozzá, és alul virágfüzések bújnak ki belőle. Műanyagok és virágtüzek kora!

LAKÁJICSEK Igen. Rakétamotorok születnek, plasztikai sebészet meg kempingedények. Van bizonyos elképzelésem, hogyan rendezem be az életemet.

SAMESZ Rongyok II. Rudolf korából, hősök csontjai. Bőr a dobokra. (Dobot) Olyan óriási hepaj legyen, hogy ne lehessen hallani semmit! Tatár búcsú vattacukarral!

LAKÁJICSEK (végigmasiroz) Magunkat ünnepeljük! Trombiták és klarinétok! Coca-cola, Ronson öngyújtó. Beatzenével ünnepelem magam, nem számít! Díszoklevelet kaptam: a környék mészárszékeinek legjobb főmészárosa. (Köszön és távozik)

VÁGNER (a bárszékre ül) Megiszom a féldecit. Nálunk odahaza úgy mondták: a kricsmibe nem fúj be a szél. Szervusz, Samesz. Apus nem járt kocsmába. Nem szür-te össze a levét a mészárszék vezetőjével és a noteszába irogatott.

SAMESZ Megfigyeltem, te diák, hogy az ember kettőből áll, az egyik fekete, a másik fehér. Vagy fehér és fekete, a jót meg a rosszat fölcserélheted, az ember tők-ugyanaz marad. Kentaur. Nagy kérdések, mi?

PINCÉR Már megint dumálsz. Én azt szeretem, ha mulat a vendég. Igyál egy pohárral és mulass. Vagy eredj.

VÁGNER Apus azt mondta, azok a rosszabb válaszok, amiket nem kérdezett senki. Itt fekszenek és várnak. A világ tele van válaszokkal, de hol vannak a kérdések, Samesz?

SAMESZ Már megint kezdted azzal a szerencsétlen apád-dal? APUS Itt vagyok, gyerekek. Sietek, de egyet mondok: nem könnyű nekem megcsinálni az új esztendő, 1961 januárjának mérlegét. A főnök masszív alkoholiista, de a begyűjtés megszervezésével leplezi. Azt hiszem, meg van elégedve a mérnökkel, aki szemet hunyt felette. Január közepéig ültek az irodában, ittak mind a ketten és meghamisították a tavalyi tervet, Kosina állítja. hogy az ideit is meghamisították, de a számokba nem láthatunk bele. arra vegyék fel pénzt, hogy dísz-

nóságok folynak a műhelyben? És mindezt olyan korban amikor az ember kilép a világűrbe. Kis és nagy dolgok zajlanak egyszerre.
Apus *kapkodva, nyugtalanul beszél, az óráját nézi. Elsiet*

VÁGNER (nagyot iszik) Meg kell hogy mondjam, nem voltam ott a temetésén. Mire a faluba értem, apus (már földben volt. Borzasztó gyorsan halnak az emberek.

SAMESZ *(inni akar)*

PINCÉR Előbb fizess.

SAMESZ A legrosszabb, mikor egy hajó az Északi-tengeren süllyed el. Hogy miért? Mert hideg a víz. Ott aztán nemigen törődsz már a pénzzel. Megfulladsz és ráadásul jéggé fagszsz.

VÁGNER Mennyi kéne?

SAMESZ Egy húszas, de tényleg utoljára. A srácainak őri⁴si tehetségük van a festészethez. Taníttatni fogom őket. *(Fizet, a pincér elengedi a poharat)* Kösz. Van nálam néhány rajz. A feleségem technikumot végzett, a fiúk énrám ütöttek, a haszontalanok.

PINCÉR Jár a szád, két éve feljűk se néztél. Miért nem hagyod a fenébe, diák? Menjen dolgozni, aztán íhat a saját zsebére. Ugye, megint nincs munkád, Samesz?

SAMESZ De majd lesz, Kilátásban van valami a folyamiaknál, csak nem akarok bizonytalanra menni. *(A gyerekek rajzait mutogatja)* Mit szölk, ha így rá-néztek, ugye, hogy tehetségesek? *(A többieket molesztálja a rajzokkal)* Azelőtt azt sem tudtam, mi van bennem, és egyszer csak ilyen tehetséges srácokat nemzek.

PINCÉR Vidd a fenébe a kriksszkraszaidat. Bűzlenek a sörtől meg a pálinkától.

SAMESZ Logikus, évek óta cipelem magam^{al} minden lebuja. Mit is mutogatom neki, ugye, Primitív alak, és ilyen tahókat ültetnek a bárpult mögé. Régen pincéreknek szemük volt és támogatták a művészetet. Engem nem támogat senki.

VÁGNER Te művész vagy?

SAMESZ Én éppen nem, de a srácok. Nézd, művészi rajzok!

VÁGNER Nem érték hozzá.

SAMESZ És minek jártál egyetemre? Addig jártál az egyetemre, amíg ki nem ebrudaltak, mi?

PINCÉR Tényleg, miért dobtak ki? Nem tudtál semmit?

SAMESZ Az szerintem nem lenne baj. Egy csomó művelt embert meg doktort ismerek, és mind hülye. De hát ez törvényszerű, minél többet tudsz, annál hülyébb vagy.

PINCÉR Hagyd az ilyen szöveget, Samesz, ne dönts itt el nekem, ki hülyébb, mint valaki más. Te meg egy senki vagy.

SAMESZ De ember, ahogy mindenki, és folyton gondolkodom, ez, az én bajom. Itt van a főzés például, úgy főzők, minden európai konyha szerint, csak épp nem főzők. De fogok. Kész a tervem. Meglátom ott a folyamiaknál. Három fogás plusz desszert, az nekem semmi. Írtam a miniszterelnöknek, nem akarod elolvasni?

PINCÉR. *(nem érdekli)* Marha vagy, Samesz. Az állást sose fogod megkapni, sítire vágnak és passz. Tudod, diák, ez egy hivatásos tarhás. *(Kizökkenti Vágnert. észreveszi a tekintetét)* Nem ismerem a kicsikét, először : van itt. Két deci tisztán meg sós mandula. Nem kuruc, arra mérget vehetsz, jó a szímatom;

SAMESZ *(álmodik)* A miniszterelnök reggel fölkel. még-reggelizik, odamegy a levélszekrényhez és megtalálja a levelet. Ki írhat nekem, gondolja magában, ahá, én írok neki, állandó lakhely nista, munkaviszony dettó. de ember, gorkiji figura, és vajon mit akarok tőle? Felbontja a borítékot és elolvassa. Én emberi hangon írok neki. ő meg inkább a hivatalos szövegekhez van szokva.

VÁGNER És mit írta] neki? *(Nem érdekli a dolog, a lányhoz megy és odaül hozzá)*

SAMESZ *(utánaszól)* Már nem is tudom. Valahogy nem estem bele az amnesztiába, hát mondom, írok a miniszterelnöknek. És választ is kaptam az irodájától.

PINCÉR *(nevet)* Persze, majd pont neked fognak vála- szolni. Rád várnak. Napokig rólad elmélkednek. Jó lesz neked a körzetesünk is.

SAMESZ Csodálkozni fogsz, náluk ember vagy és úgy is bánnak veled. Megírták, hogy nem esem bele az amnesztiába, hogy nincs munkaviszonyom, cervantesi figura *(Észreveszi Vágnert, ahogy a lányt nézi. Civille változik)* Ezt a lányt nem ismerem.

PINCÉR Csodálom, te mindenkit ismersz.

SAMESZ Akit nem ismerek, az egy senki, mert mindenkit ismerek, aki valaki. Részben ebből élek. Nincs egy szivarod? Aztán majd csak találok valamit. Kösz. *(Rágyújt a pincér szivarjára)*

VÁGNER *(az asztalhoz kíséri a lányt)* Fiúk, ez Helena, mit szölk hozzá?

HELENA Nagyon szép vagyok, olyan halk és engedelmes. Azt hiszem, meg foglak érteni.

VÁGNER De hogy mondjak magamról valamit. A nevem Vágner és kicsapott diák vagyok.

HELENA És milyen régen volt, hogy kicsaptak? Egy éve?

VÁGNER Kettő? Vagy három? Vagy négy?

Samesz és a pincér gondosan figyelni őket SAMESZ Milyen hónapot írunk? PINCÉR Márciust. Nem, februárt.

HELENA Fél öt van, az utcák csendesek, a távolból a tejes csilingel.

Vágner és Helena átölelik egymást

VÁGNER Olyan korban élünk, amikor a tejet üveg-ben árulják, de olvastam, hogy eljön az idő, amikor majd műanyag tasakokban lehet csak kapni.

HELENA Az üvegek halkán csilingelnek a távolból, aztán közelebből, ahogy érkezik az autó. Néha locsolják az utcákat. Erdei illatot fújnak a levegőbe, mert bűzlenek a csatornák, Vigyázz, diák, nehogy lefröcsköljenek.

VÁGNER A szerelmet azt nagyon szeretem, igen. De pár év és nem csilingel többé a tejesüveg, csak cuppog a zacskóban.

PINCÉR Hallottatok már arról a bizonyos búcsúról? *(Nevet)*

HELENA Olyan szép, mindjárt világosodni kezd. Hol laksz? SAMESZ *(szemérmetlenül kérdezősködik)* Ég mi vagy? Egy senki vagy, akár az apád.

APUS *(liheg, hajszozt, de azért sítolva nevet)* Hát az-tán? Új beosztásban dolgozom, mint raktáros végzem a kötelességem. A főnök felajánlotta, hogy át-tesz a karbantartó műhelybe.

Lakájicsek a kacatokkal játszik, amiket összeszedett. A zsákban matat, babusgatja a holmikat. Inkább hozzájuk beszél

LAKÁJICSEK A karbantartóknál három darab százassal több a fizetés.

APUS *(támadásba lendül)* Tudja, hogy a karbantartók antennákat fusznak gyári anyagból? Már alig várják, hogy a kettes program beinduljon, dől majd a sok megrendelés!

LAKÁJICSEK Három darab százassal, az nem csekélység. Én meg leküldhetem magát a raktárba. .

APUS Dusek egy tutajt épített, aminek az alján kampók vannak. A kampókra ráakasztja az antennákat, a tutajt nem ellenőrzik a gyárban, szépen kievez vele. lent a folyónál meg Mastalek várja a szigonnyal. Be tudom bizonyítani.

LAKÁJICSEK Kinek? *(Körbenéz)* A falakat fehérre aztán rámegyünk borsózálddel, a kacatokat kihajítani. a limlomot elhordani. Nekem minden ragyogjon a búcsúban. *(Megint észreveszi Apust)* Hát maga? Mit jön ezzel a marhasággal a közvagyonról? A rak-tárba! Ott majd a polcoknak hirdetheti a fene nagy igazát! *(Kizavarja Apust)*

VÁGNER Anyus azt mondta erre, hogy mi csak egy egyszerű család vagyunk.

APUS *(még bekukkant)* Tehát a raktárban vagyok, rendet tartok, és vizsla szemmel vigyázok a készlet-re, nem megy másképp.

LAKÁJICSEK *(fáradtan elkergeti Apust)* Tűnés! Ki biztatta fel, hogy ez folyton szövegeljen? *(A többieket molesztálja)* Én intézkedem, rohanok,, most is itt

ez a búcsú a nyakamon, ő meg... (Legyint és ki-megy)
SAMESZ Az apukád fíjkás ember volt. Szépen beköpte Mastáleket, aztán beült a helyére a raktárba. Ott kedvére seftelhetett, bulizhatott...

VÁGNER Ezt mondják rá az emberek, de apus sose nyúlt volna a máséhoz. A világerő se. A raktárban kisebb volt a fizetése, és mégis fölnevelt bennünket.

HELENA Te olyan szépen tudsz beszélni.

VÁGNER Azt mondja anyus, mi lenne, ha itt-ott el-emelnél valamit... mindenki ezt teszi. Apus nem. Ezért fogták rá.

SAMESZ Nem az a lényeg, elviszed-e vagy nem, a lényeg, hogy el ne kapjanak. Ha nem kapnak el, becsületes maradsz, és ráadásul jobban élsz, mint ha nem lopnál.

VÁGNER Ezzel szemben itt van a mi pincérünk, láttad, ez lakásokkal üzletel. Tehetős ügyfele vagyok. HELENA Miért tehetős?

PINCÉR Mert a trükköm a következő: mindenki a saját szakmájában lop, és ez nem egy hosszú távon. Én nem vagyok bolond, mint pincért figyelnek, hát napközben lakásokkal seftelek. Ha lesz pénzed, diák, a te szénádat is rendbe tehetem, ezért vagy tehetős.

SAMESZ (dühöng) És még legyél hálás neki! Én, dosztojevszkiji figura azért lopok, hogy fenntartsam magam, engem lecsuknak, a pincér meg, aki csak azért lop... miért lopsz te, pincér?

PINCÉR Unalmamban, fiacskám. Ráadásul nem lopnok, hanem segíték. Önszegélyző lakáshivatal vagyok rövid várakozási idővel.

VÁGNER És, tudod, olyan boldoggá teszi az embert, hogy szereti valaki, ha csak egy pincér is. Milyen gyönyörű éjszaka.

SAMESZ Nekem minden emberi meggyőződés nevetséges, mert abból ered, amiből él az ember. Ezt már Pavlov is tudta, mikor azokat a kuttyákat etette.

HELENA Dehogyan, az ember nem kutya. Itt lakom a közelben, köszi a szép estét, az ember egyszer csak szerelmes lesz, a kutya meg nem. Messze laksz?

VÁGNER Mit számít az, de hogy ki vagyok és merre megyek? Ezt kell megfontolnunk, nem hogy mi milyen messze van. A fontos, hogy hova, aztán vala-hogy mindig odajutsz. Vagyis: az vagyok, amerre megyek. És ha megkérdez valaki, mondd, hogy én az én utam vagyok.

SAMESZ Jól ismerem, mert csak egy mécses, a múzeumban alszik gumimatracon, afféle mindenes, szaladj ide-szaladj oda, szóval csak a szája jár. Pántlikákkal díszíti azt a buta életét. Merre megyek? (Ordít) Akarod, hogy megmondjam, merre mész? Ki-rúgtak az egyetemről, mert hülye vagy!

VÁGNER Házmester vagyok, meg szerelő, ami kell. Felhordom a holmikát a pincéből, enyvet főzök és közben szagolom.

HELENA Imádom a régiségeket. Azt szeretném, ha az egész életem régiségekből állna.

SAMESZ (fintorog) Zsúföld be egy panelházba, aztán ripityom. Én a pévécét tisztetem, meg a viaszosvászon abroszokat. (Tovább ordítana, de Lakájicsek jön be Smorancsal, ettől megszeppen)

LAKÁJICSEK (mutogat, Smoranc méricskél) Főnt lesz a rezesbanda, ezeket mind kisöpörjük innen, a kacatokat elhordjuk, ide pont befér a bódé, ide meg az ülőhelyek, csapolt sör, papirtrombita, mit szól hozzá, doktor? (Kedélyesen nevet)

SMORANC És mi lesz a ládákkal? A folyosó tele van ládákkal, tégladarabokkal, tavalyi faliújságok, a hamutartók meg régi kompótos tetők...

LAKÁJICSEK Úgy van. Vasárnapra eltakarítjuk. SMORANC De hova rakjuk a ládákat? Rengeteg a láda.

LAKÁJICSEK Hétfőn visszahordjuk. Fő, hogy süssön a napocska. És szemmagasságban mindent rózsaszínre festeni. Vagy zöldesre, nem?

SMORANC Mondjuk, ilyen magasan? (Mutatja)

LAKÁJICSEK egy cirka. Most mondja meg, doktor, mit akarnak ezek a mai fiatalok? Autójuk van, tréningruhájuk van, utazhatnak Bulgáriába... Hát mit akarnak? (Kivonul, Smoranc bólogat)

SAMESZ (felélenkül) Ahogy mondom, mécses. Örül hogy pisloghat. Hogy a régiségek osztályán alhat. De nyolcig be kell jutnia, nyolckor Weltingerné haza-

megy, és a diáknak nem marad más, mint a pálya-udvar vagy a lányok.

VÁGNER Nem adnád ide a címedet, Helenka? Hogy laksz? Egyedül?

SAMESZ Figyeled, pincér? Van itt gógy! Weitingerné becsuk az orra előtt, de ő nem esik kétségbe, nem jajveszékél, felszed egy lányt és már ott fekszik az ágyában, más a lánnnyal akarna lefeküdni, ő csak le akar feküdni, hogy kialhassa magát, íme a huszonegyedik század erotikája, mire tizenegy milliárd diák lesz, a bolygónkon.

HELENA Csinos kis kéglim van, gyere. (Elviszi Vágnert)
WEITINGERNÉ (erőteljes kolompolás után bejön. Söpör, hangos, az üres színpad felé ordibál) Jó reggelt, fiatalok! Már megint lumpoltunk!? Hát azért szült az édesanyukánk, hogy ilyen zöldek legyünk?!

VÁGNER (álmosan bejön) Ó az a Weitingerné. Valamikor pedellus volt, hát a múzeumban is kolompol.

WEITINGERNÉ Nekem ez jelenti, hogy elkezdődött a nap. Másképp el se tudnám képzelni.

SMORANC (fogja a palettát a festőállványánál. Szintén ásít) Kolompoljon csak. Mi beleőrülhetünk a maga kolompolásába, így nem lehet tudományos munkát végezni, úgy kolompol, mint egy tehén. De ki áll le egy pedellussal, hát nem?

WEITINGERNÉ Maga meg melyik? Magát még nem láttam minálunk.

SMORANC Doktor Smoranc, művészettörténész, nép-rajztudós. Otthagytam az egyetemet, hogy tudományos munkát végezhessek, és most ezt a satrafa a fülemben kolompol.

WEITINGERNÉ (nincs meglepődve Smorancsal) Nem lehet valami nagy tudós, ha egyszer nem ismerem magát.

SMORANC Tizenöt éve vagyok a múzeumnál.

WEITINGERNÉ Hogy tizenöt éve nem takarítottam volna magánál? Megeshet, a mi múzeumunk nem tudományos intézet, mink szerény múzeum vagyunk, és tisztességes aprómunkát végzünk. Ettől vagyunk hasznosabbak, nekünk senki nem vetheti a szemünk-re, hogy sokat markolunk, mink éppen csak vagyunk.

SMORANC (hozzálát a festéshez) Ezzel nem tudok egyetérteni. Éppen csak lenni elméletileg a korlátozott létet jelenti, lemondást az előfutár szerepéről, de én mindig elől jártam, mint a husziták. Gyakorlatilag ma már teljesen mindegy nekem.

WEITINGERNÉ Mindenki tanár egy kicsit, én aszerint osztályozom az embereket, hogy kik lennének minálunk a tantestületben. Ez a fiatal, ez torna-tanár, maga meg matekos, előfordul, hogy valaki nem passzol a tantestületbe, akkor az tanuló. A tanárnak nádpálcája van, az nem lehet mindenkinek, a többi befogja a száját, mert ostoba. Az iskolában rendnek muszáj lenni, senki nem lehet huszita, én persze pedellus vagyok, az más, az külön ügy, nekünk az igazgató úr parancsol, és én nagyon tudtam vele bánni.

(Kolompol és álmodozik) A második csengetésre a tanárok kiléptek a tanáriból, akár az angyalok az égből. Az igazgató odaállt az ajtóba. nézte az óráját és számolta őket. A testnevelő hiányzott néha. Én lent álltam a vödörrel és figyeltem. Az ám, itt ez a búcsú, ott majd kitetszik, kibem mi lakozik. Majd csodálkoznak egysesek, hogy melyik miféle.

Vágnér már jó ideje vár egy papírlappal. Weitingerné most észreveszi

Mutasd, majd én aláírom.

VÁGNER Nagyon köszönöm.

WEITINGERNÉ Megköszönni nem kell.

VÁGNER Ha egyet tetszik érteni.

WEITINGERNÉ Tudod, hogy egyetértek, már hogyne értenék egyet. Eredj csak tanulni, tudom én, milyen soká égeted, de hadd égjen, csak azért mondom, hogy tud... (Aláírja a papírt, Vágnér boldogan elsompolyog, Weitingerné néz utána. Meghatottan) Na tessék. Diák. Kapóra jöttem neki, és kivágták az egyetemről az első évben. Most mondják meg, miért legyen az ember jó. Alaposan elfecsegetem az időt, mi?

(Kolompól és behúzza a függőnyt)

2.

SMORANC *(egy nagy vásznat fehérre mázol. Vágner figyeli)*

VÁGNER Szép kép, nem?

SMORANC De kopott. Nézd meg majd, ha restaurálom.

Tiszta fehér lesz az egész..

VÁGNER Fehér, igen, de szart se lehet látni rajta.

SMORANC Az már nem az én gondom, én csak restaurálom.

Nincs szükségem rá, hogy bárkivel, is vitatkozzam. A restaurálás meghatározott szakaszokból áll, ez kémia és pontum. Mondd, kérlek, nem vagy te szerelmes?

VÁGNER *(kirobban)* Szerelmes? Ugyan kérlek, szerelmes, hát hülye vagyok én? Nem vagyok hülye! Lakásra van szükségem!

Kolompolás

SMORANC Kolompól az öreglány. Hogy félünk tőle valamennyien! Megfigyeltem, hogy a főnök is fél tőle. Igen, mi hősök vagyunk. De most legalább nyugalmunk van.

HELENA Ez a vekker ... *(Ásít, nyugtázkodik)* Felébredtett, de mintha nem is aludtam volna. Anya, ez a fiú tetszik nekem. Olyan csendes, fáradtnak lát-szik. Csak jelentkezik-e vajon? Tudod, anya, egy nőnek szüksége van valakire.

SMORANC De egyszer összegyűlik az a sok rosszkedv, egy nálam fiatalabb lakikben, begorombul, és fejbe csapja az öreglányt. Aztán nem kolompól többet. Adj fel hirdetést.

VÁGNER *(indulatosan)* Hirdetést! Tele a zsebem hirdetésekkel! *(A zsebeiből hirdetéseket húz elő)* Sokat akarok? Egy lakást! Egy szobát! Egy rohadt lyukat, egy nyomorult odút! Olvasd!

Smoranc olvassa és nevet

SAMESZ *(rabruhában)* Bár igazságtalanul vagyok le-csukva, mert a nyakamba sózták azokat a pályaudvari magnókat, de egy tanácsot azért adhatok. Keresd fel a pincért, az lakásokkal foglalkozik.

SMORANC Találj egy lányt, akinek van lakása. Mit mászkálsz olyanokkal, akiknek lakásuk sincs?

VÁGNER Azzal a lánnyal járok, akit szeretek. És véletlenül lakása is van.

SMORANC Akkor hurrá, csak el ne rontsd a dolgot. A szülei?

VÁGNER Nem a szülőkkel lakik. Nagyon szép lány. Olyan...

SMORANC Lakása van,, a többi nem fontos. Mit számít a szépség, mikor szobáról, fürdőszobáról, kategóriáról, meleg vízről, saját W. C.-ről van szó ... Így már a szépség is összejön valahogy, nem?

VÁGNER *(büszkén)* Ez egy villa.

SMORANC Beleőrülök. Mások egy életen át lopnak, csalnak, güriznek, gyilkolják egymást, te meg egy-szerűen belenősülsz. Örülj neki, derék fi maradsz, és még gyilkolnod se kell. Csak nehogy elszóld magad, mert még idő előtt szagot kap.

VÁGNER Maga is villába nősült, doktor?

SMORANC Dehogy. Az én időmben, fiatal barátom, nem volt divat a villa. Akkoriban inkább szabadulni igyekeztek tőle.

SAMESZ Mi mindentől szabadult meg maga, doktor, mire kezdett végre megnyugodni?

SMORANC Mit jössz ide, eredj vissza a börtönbe. Tolvajokkal nem tárgyalok fontos dolgokról.

SAMESZ Persze hogy tolvaj vagyok, azért lehetek fel kérdéseket. Nincs lakásom, mert villoni figura vagyok, nyomorult igazság rongyos kabátban, meg stratégiai okokból sincs, a lakás csapda, ott elkapják az embert. De nem világos előttem, miért nincs a diák-nak lakása? Ezt legyen szíves megmagyarázni.

SMORANC Mennyit kaptál a magnókért?

SAMESZ Pár hónapot. Nem értettek meg, így aztán minden sántít. A börtön gondolata fejtetőre van állítva: hogyan javuljak meg, ha egyszer börtönben vagyok? Az embernek lehetőséget kell kapnia, ezek meg börtönbe csuknak. Már hatadszor vagyok bent, hát. ez az eredmény. Az- évtized Hamletje.

SMORANC Nem hisznek neked, mert lopsz..

SAMESZ Lopok hát, de valamiben muszáj hinni, különben nagy túró vagy ezen a földön. Fenét az ér-telem, csakis a hit rázza fel az embert. Fehér halotti lepel, kereszt a kézbe, kigívadt szemek, máris megy utánad a gyászmenet, oda se kell bagóznod. Frászt az értelem, az észből félelem lesz. Ezt tudták a páncélos lovagok.

SMORANC Ez a tolvaj, ez a sötét alak akar heccelni bennünket, mi, diák?

VÁGNER Apus azt mondta, a szem lát, a fül hall, az ész meg gondolkodik, és ez a fejlődés, ebből nem lehet engedni. És ő eszerint élt is.

SAMESZ Maga néprajzos volt, ugye?

SMORANC Helyesen mondta a kedves papa, ha ostobán is.

Néprajzos voltam, de otthagytam az egyetemet, nem voltak meg a lehetőségek, a dékánunk ki nem állhatta a néprajzot. SAMESZ Buzerálta a felesége, egyre azt hajtogatta, meddig leszel docens még? És maga meg elaprózta magát, a dékán nem kedvelte, hát bement a műzeumba, itt nagyobbak a lehetőségek.

SMORANC Átjöttem a műzeumba, itt nagyobbak a lehetőségek.

SAMESZ Maga, uram, egy beszari alak.

SMORANC Nem mondanám, hogy beszari. Ott a nép-rajz nem számított, itt meg számít, hát itt vagyok. Úgy mondanám, realista.

SAMESZ Egy modern Galilei. Mint a sógorom, mérnök és marha, az meg örökké alszik. Ha a nővérem megnyikkan, azt mondja: megcsináltam a gyerekeket, mi kell még? Mozdulni se lehet a gyerekektől. És bevágja a szunyát.

SMORANC Gyerekem nincs, attól tartása van az embernek.

SAMESZ Nekem vannak gyerekeim, miféle tartás?

SMORANC Akinek vannak gyerekei, elmondhatja, hogy vannak gyerekei, én nem. Vagy azt mondja: de nekem igen, nekem vannak gyerekeim. Ez tartást ad.

LAKÁJICSEK *(beviharzik és ragyog)* Na, és hogyan tovább? Megy a dolog? Lendítse csak fel a műzeumot, doktorkám, hadd lássák, hogy nem vagyunk vademberek. Gyerekei nincsenek?

SMORANC Egyelőre nincsenek. És az én koromban ez már aligha változik.

LAKÁJICSEK Kár és hiba. A gyermekek az élet virágai és biztosítékai. Magát ismerem, maga az a Vágner, ugye? Nos, meglátjuk. Tudja, min spekulálok, doktor? Ezen a búcsún. Minek ez az egész? Nyugodtan mondja meg, mit gondol, én is egy vagyok közülünk.

SMORANC Búcsúk mindig voltak. Elszórakozunk, jót mulatunk. és kész.

LAKÁJICSEK Fő, hogy süssön a napocska. *(Bizalmasan)* Tudja, mi jutott nemrég az eszembe? Megmondom magának, de csak magának, olyan érdekes gondolat, eszembe ötlött, és mindjárt el is szállt. Tudja, ahogy az ember spekulál, azt mondtam magamban : Angliának Shakespeare-je volt, nekünk meg itt vagyok én ! *(Búcsúzik és eltűnik)*

SAMESZ Nem hülye a pasas, röhög magán. Ez mindenhová befurakszik, örökké elől van, történjék bár-mi, mindenféle üledék meg zsír van körülötte. Vegyük a vasgújtást, derék dolog, de ez a pasas vadonatúj radiátorokat is bevisz, hogy első legyen.

SMORANC Tolvaj létére pont maga szólja meg őt?

SAMESZ *(kiballag)* Én is röhögök magán, tehetem. tolvaj létemre.

VÁGNER Mikor Sameszt elkapták, épp akkor ismertem meg Helenát. Még ezt megelőzően kidobtak az egyetemről. Szintén egy lány miatt. Előtte érettségiztem. Borzasztóan félek, mi van, ha ez nem szerelem, mi van, ha tényleg a lakás miatt? Ki tudhatja?

SMORANC Sajnos ez se tökéletes, ahogy semmi sem az

VÁGNER De nem bírnék ki egy percet se nélküle. Mi ez, ha nem szerelem?

SMORANC Az ember lakáshoz jut, de olyasvalakivel él, akihez semmi köze, és ha gyerekei lesznek. az ilyen személyek száma törvényszerűen megszorodik. Kell a kutyának ez is. *(Elmegy)*

HELENA *(virul, táncol, ragyog)* Még hogy a kutyának, doktor ! Naponta kétszer csináljuk, olyanok ' vagyunk, mint a medvebocsok. Nálam, otthon. Az anyám na-

gyon örült volna neked, Pepik. (Csokolgatja *Vágnert*)
Tavalyelőtt halt meg, nem volt már fiatal, amikor
születtem. Apa még öregebb volt.
VÁGNER *(a lakást tanulmányozza)* Napot nem kap, de
megiscsak 'lakás. Úgy érzem magam itt nálad,
min
egy kész ember.
HELENA Leoltok, jó? Ne utazz el ma, maradj itt reggelig.
VÁGNER Azt hazudom, hogy vonattal járok be, muszáj.
HELENA Olyanok vagyunk, mint a medvebocok. Ez a
szerelem. Megnéztem a menetrendet. elmész a reggeli
vonattal.
VÁGNER Hazudom, de szeretlek.
Sötét
SAMESZ *(ordít)* Beszélhetne a jégtörőkről, Buddháról vagy
arról, hogy a föld szögletes
3.
APUS *(Vágnert körül ténferog)* Előtted az érettségi és, te
hallgaszt. Csak nézel. A ti egész nemzedékek csak néz.
Nem ezért vagyunk.
Nagy korban élünk.
Várjuk, hogy a műveltség értelmet adjon az életnek. Az
ember jelszava: csak nem beszarni, több s veszett már.
Nem nyavalyoghatunk a fájdalomainkon, megyünk tovább.
A végén még hálásak lehetünk, hogy legalább nézel. Az is
valami!
VÁGNER *(érettségiruhában)* Anyus persze azt mondja, ja,
hogy főleg jó legyen az ember.
APUS Hogyne. Ez együtt jár, kéz a kézben. Az élet értelme a
megismerés. És dacolni a hitványakkal. A hitvány ember
akár a penész...
VÁGNER *(érettségiruhában)* Anyus persze azt mondja, hogy
főleg jó legyen az ember.
APUS Pár év és az ember kilép a világűrbe, egy napon a
Holdra szállunk. A géniusz óriások vállára áll, ez az
emberiség alapelve, amely nem áll meg né-hány hitvány
semmirekellő miatt. A hitvány persze okozhat károkat, de
mi megvetjük lábunkat a Marson, új tudományágak
jönnek létre. Miért nem vagyok fiatalabb? Mőresre
tanítanám a fizikusokat. És mind az összes világegyetemek
elérhetőek lesznek, le-győzzük a végtelent, és jobb lesz itt a
földön. A világot ellepik a társadalmi mozgalmak, búcsút
mondunk a háborúknak, vesződjének a gépek helyettünk,
magára vessen, aki félreáll. Csak ügyvéd ne légy. *(Vágnert
már régen nem figyel rá. Megágyaz, Hannához beszél, aki
nincs a színen)*
VÁGNER Ó az apám, Hanna. Most az idegeimre megy, mert
még a kamaszkorban vagyok. Később kezdem majd
becsülni. És még később meg fogom kérdezni, ki is volt
valójában?
HANNA *(megjelenik az ágyban)* örülök, hogy fűtődöl rá.
VÁGNER De azt akarja, hogy fátylavivő legyek. Azt mondta,
aki a lángot megújítja, maga is lángoljon. HANNA *(az ágyba
húzza Vágnert)* Milyen fátylavivő?
VÁGNER Nagypapa a szegények ügyvédje volt Prágában. Kiállt
értük, mert a falu tanított, és értette a problémáikat.
APUS Hogyisne. A semmiből indulni, abból meglátszik,
milyen ember vagy. Így verekedtem én. És haladtunk előre
általában. Nagypapánk ott volt.
HANNA Valami doktor ez a te papád? Azt hittem, az
üvegeseknél melőzik.
VÁGNER Apus nem felelt meg a felvételin, mert az apja
ügyvéd volt. Nagypapa megfelelt, mert szegény családból
származott, apus pedig az üvegesekhez került. Este
elmehténék a diszkóba.
HANNA Egy teára. A diszkók csak tizenöt év múlva nyitnak.
SAMESZ *(az asztalhoz ül és kártyát kever)* Üveges . most is.
Most épp a raktárban van. Ott lopja az anyagot, és paradox
módon teljesíti nagypapa küldetését, ami igazság volt.
Büntetésből van a raktárban, mert folyton eljárt a szája.
APUS. Rágalmaznak, mert nem képesek megérteni, hogy
tartásom van. Azt hiszik, hasznot akarok húzni

a tisztességemből. *(Kirángatja Vágnert az ágyból)* Eredj
tanulni, fiam. Ott a te helyed.
VÁGNER *(nem védekezik. Kimászik)* Egyetemre megyek, és
folytatódik az ütközet. Aztán a Marsra: és
tovább. Ha visszajöttem, itt a földön is rendet- csinálók.
(Visszabújik az ágyba).
APUS Jól van, kémiát. Miért ne. Van jövője, bár én
a fizikusokat is mőresre tanítanám.
VÁGNER *(kiugrik az ágyból)* Nem tudom, miért ne fogadnék
szót apusnak. *(Felveszi az érettségiruhá-
ját)* Mi minden kavargok az ember fejében.....
Szerelem? Hol vagy, virágszálam? Csak semmi szerelem,
mert a szerelem meg a satöbbi ...
*(Kocsmává rendezi át a teret, ahol kártyázni kezdenek.
Kever és oszt)* Menni és a végén megint egy szerelemmel
találkozni és tárt karokkal fogadni, őt meg azt a gyereket
is, amelyik majd csak világra jön valahogy, felnő,
abbahagyja a gügyögést és meghal. Újabb gyerek marad
utána, de az is meghal. És aztán megint egy gyerek,
végeláthatatlan gyerek-staféta, szülések és temetések
stafétája, egyik jön a másik után és csupa fátylavivő.
Megoldhatatlan erkölcsi probléma. Ki is volt az én apám?
(Leül a kártyázókhoz) Az ember odasodródik az élethez, lo-
gika nincs benne, vegyész lesz belőle, és az a lány az
átkozott szexével az utamban áll! *(Ezt már a kártyázó
diákoknak mondja: Samesznek és a pincérnek)* Hát én
megszabadulok tőle, srácok, mint tengerész a fölös
tehortól.
SAMESZ Két hetesem van. Én hiszek a máriásban. PINCÉR
Az is valami, hogy hiszel benne? Kontra. SAMESZ Az
emberek nagyobb baromságokban hisz-
nek. Nagyobb kontra, vagyis rekontra.
VÁGNER Én sört iszom és hó- vagyok, amiben minden nyom
meglátszik. A hó elolvad, de a nyom megmarad, egy
elfelejtett és mégis feledhetetlen lábnyom. Hogy értsük meg
az apánkat, egyetlen reménységünket?
SAMESZ *(parodizálva)* Hogy értsük meg az apánkat?
Nem elég, ha én megértelek? Vigyázz az adura! PINCÉR
Igaz, hogy kiraknak az egyetemről? Adúm
van elég.

Játszanak

VÁGNER Senki nem tudhatja, mi lesz holnap. Hogy értheted
meg magadat, ha nem érted saját apáidat? Ha
homályosaknak tűnnek számodra? Utóm a tizeseket, hogy
csak úgy porzik, eszi, nem eszi.

Befejezik a játszmat

SAMESZ Ez hat korona, a tízes nem kell.

PINCÉR Miért nem jársz az előadásokra? Egyáltalán
nem értelek, mit akarsz tanulni és mit nem? VÁGNER
Mondd meg nekem, ki az apám, és meg-
mondom, ki vagy. Humanista?

SAMESZ Hogy megértelek.

VÁGNER Főleg, hogy megvannak, hozzá a körülményeim.
És az összes feltételek. *(Lapot oszt)*

SAMESZ Meg ösztöndíj.

VÁGNER És meleg kaja.

SAMESZ Amit nem becsülsz.

VÁGNER Amit nem becsülsz. *(Apus és Hanna elhe-
lyezkednek kétoldalt)* Mars, a biokémia és a fizika, úgy,
ahogy érthetetlen atyám elképzelte, viaskodik bennem a
lirával. A lírát a lány szemlélteti. A líra az, hogy élek.

PINCÉR Élsz, de minek? Milyen célért? Van valami célod?

VÁGNER Céлом van, de valahogy nem tudok bekészülni a
starthoz. Így nehéz lesz futni. Van egy jobb hetesem.

HANNA *(bög)* Úgyis azt mondták, hogy csak piálsz és nem
tanulsz! Hazajössz velem!

Vágnert otthagyja a kártyázást, áttelepedik Hannához
APUS Tudom, hogy már egy hete annál a caskánál bujkálsz.
Voltam a tanszéken is.

VÁGNER Rendes lány és szeretem.

APUS Na jó, de miért nem vagy az egyetemen? Mi van veled?

VÁGNER *(átmegy Apushoz)* Igazad van, hibát követek el.

Hurrá, irány a Mars!

APUS • Tudom, belépsz a felnőttek közé, és a valóság eltér az iskolai eszményektől, ez mindig megrázza az ifjúságot. Én is ilyen voltam. Az éri főnököm például sok rosszat tett, én szembefordultam vele, de ma már jobb a helyzet. Brüsszelben kiállítás volt, és óriási sikert arattunk. Laterna magica. A főnök ellenére. A világ kénytelen respektálni bennünket.

HANNA (bög) Ezerszer ismételt, elcsépezt igazságok! Hiszen tisztára gépiesen ismétli őket! *(Széttárja a karját, Vágner megy)*

APUS *(elhagyatottan kiáltja)* Az üzemi vezető szolt, az egyik ügyfél bepanaszolt minket, móresre kell tanítanunk. Látod, jobb a helyzet. Már megint ügyvéd vagyok. Én az ügyfeleket tanítom móresre, te a fizikusokat.

VÁGNER *(Apushoz megy)* Móresre tanítom, apus! APUS Ne higgy senkinek, aki elmúlt harminc. VÁGNER *(Hannához megy)* Csak benned hiszek. APUS Biokémia! Fáklya!

HANNA Szerelem! Jusst se leszünk olyanok, mint ők. Nem veszünk föl teszilruhát!

Vágner megtorpan, középen áll. Apus odamegy hozzá. cigarettával kínálja

APUS Valaki meg kell, hogy tegye az első lépést, aztán már logikusan odaérsz. Gyűjts rá, és menj vissza az egyetemre.

VÁGNER Visszamegyek, de Hannának nem szabad megtudnia. Azt szeretné, ha vele maradnék. és egy-szerre két parancsnak nem tudok eleget tenni. Nekem parancsoljanak csak sorjában!

APUS Azt akarom, hogy megértsd a dolgok értelmét. Parancsolgatni nem fogok neked, mi ketten ebben különbözünk a korunktól. Anyádnak ne mondj semholnap reggel indulsz. Nekem is zűröm volt a főnökkel, fontos ember lett az üzemben.

VÁGNER Tudom, te vagány vagy.

APUS Az ilyenek, mint én, elérték az Északi-sarkot. A főnök 'után nem marad nyom a történelemben, mert a hitványakat kiirtja az idő. A főnök csak hó, elolvad. Tanulj, hagyd a lógást meg a kurvákat.

VÁGNER Komolyan gondolom, te tényleg vagány vagy.

4. . .

Vágner és Helena felkelnek

HELENA Boldog vagyok, tökéletesen boldog vagyok, *csodálatosan boldog vagyok.

VÁGNER Már ezerszer voltunk ilyen boldogok. Hon-tudja Smoranc doktor, hogy egy elviselhetetlen nővel fogok élni, aki *elviselhetetlen* gyerekeket fog szülni nekem?

HELENA *(lelkes)* Úgy számolom, hogy kábé öt gyerekem lesz. Csupa fiú vagy csupa lány, nem szeretném keverni. Jó feleséged leszek, nem vagyok afféle emancipált liba.

Vágner felállítja a festőállványt, festékeket vesz elő

Nem sok kell az embernek a boldogsághoz, elég, ha boldog. Ez micsoda?

SMORANC *(jön a munkába)*. Igen, ezért mondtam fel az egyetemen. Nem volt meg a lehetőségem, de tudtam, hogy meglehetne, csak a dékán nem akarta. Most boldog vagyok, mert itt nem is lehetne lehetőségem. Most csak a boldogság van, és ez elég. Te is boldog vagy, Pepik. Nem mindenki talál facér lányt villával, nem. mindenki tud ilyet kifogni, de hogy meg szeresse is a nőt; az matematikai képtelenség. Sok is volna, ennyi mázli egy embernek. *(A képen dolgozik)*

VÁGNER Mennyi boldogság kell egy embernek? Szép kép.

SMORANC Túl fehér. Nézel majd, ha restaurálom. Csupa zöld lesz az egész.'

VÁGNER Zöld, az igen, de megint nem látni. majd szart se.

SMORANC És neked muszáj látnod valamit?. Nem vagy te szerelmes? Nem vagy tudom.

VÁGNER Vegyük sorra. Kidobtak az egyetemről, bele-szerettem Helenába, közben a múzeumban alszom, Sameszt lecsukták, ez várható volt, Apusnak nem kellett volna meghalnia és noteszt hagynia maga után. Anyus hamarosan utánament, így van ez már a 'szerelemben. Most a noteszt olvasgatom. Elhinnéd, doktor, hogy minden, ami történik, végző soron szükség-szerű, csakhogy utólag, amikor már megtörtént. Amíg meg nem történik, nem szükségszerű. Apus lebuktatta Mastálekot meg Duseket, mert nem akarta takargatni a lopást.

APUS *(elégtétellel nevet)* Hát, tudod, éppenséggel nem szívelhetek, a jóval szemben sokan védekeznek. De te most a halálom után megváltozol, megkomolyodtál, kérdezősködsz.

VÁGNER Befolyik a cipőmbe, talán megnősülök. SMORANC Végre! Gratulálok, fiatal barátom! Nagy-üzem, Smoranc-féle kégliszerelem, hurrá!

APUS Sokat nem nyertél vele, egy meg egy és slussz. Olyan vagy, mint én.

VÁGNER Természetesen Helenát veszem el, nem a lakást. A kis Pepik már útban van, lássuk hát, úgy üdvözöljük körünkben, mintha szentélybé lépne. HELENA *(terhes)* Majd csak egyesésbe jövünk. VÁGNER Nem éppen szentély, de mégis közelebb vagyunk egymáshoz.

HELENA Fontos, hogy mit lát meg a kicsi, mikor először néz a világra. Főleg szeretetet lásson, a lakás csak azután jön.

VÁGNER Hogy megértsd, doktor, az egész villából csak annyi az igazság, hogy szeretem ezt a lányt. SMORANC Te pancser, sajnállak és megsiratlak. Egy meg slussz, hazudsz és nem leszel boldog.

HELENA Mi praktikusán fogjuk fel, gyerekünk van, tehát szeretjük. Ez az élet és nem üres duma.

VÁGNER Te meg képes lennél elrontani az esküvönket. Nekem az szerelem, hogy anyus mindjárt el-ment apus után. Pedig egész életében bosszantotta a becsületességével.

LAKÁJICSEK Nos, doktorkám, hogy megy?

SMORANC Jól. Restauráltam pár képet.

LAKÁJICSEK No lám. Tudja, mi az élet? Majd én megmondom magának; megbuliztam a begyűjtést, aztán a hűsszékben ügyködtem, most meg az üzem-ben. Ez az élet.

SMORANC Remek ötlet. Velem is ez volt a helyzet, előbb az egyetemen, cirkuszok a dékánál, bementem az unalmast, az asszony ottmaradt, én itt vagyok. Egyszerű, élek, nem?

LAKÁJICSEK Ez nem egyszerűen egyszerű, ez csodálatos. Doszt. Ide hallgasson doktorkám, van valamim a maga számára. Apróság. Egy olyan ötlet. Tudja, arra gondoltam ... Nem fog kinevetni?

SMORANC Miért nevetném ki?

LAKÁJICSEK Lehet, hogy hülyeségnek tartja ... szóval, hogy ne feledkezzem el rólam. Csináljunk egy kis ünnepséget. Felvonulás, régi cseh búcsú, ebtenyésztk menete, vattacukor. A múzeum keretében. Szóval egy kis banzáj, és maga, doktorkám, mi len-ne, ha teszem azt, kitalálna valami évfordulót, ab-szolút nem hivatalos valamit, aminek kapcsán...

SMORANC Értem már.

LAKÁJICSEK Ne kegyelet legyen, hanem jó hecc. Dolgozzon, restauráljon, törje a fejét. Ugye, hogy nem hülyeség?

SMORANC Ellenkezőleg.

LAKÁJICSEK *(kimegy)* Tudtam én, hogy nem... SMORANC

Majd a szemébe mondom a marhának. VÁGNER Miért ne?

SMORANC Azt hiszed, attól kevésbé lesz marha? Nem, és ráadásul tudná rólam. Lehet, hogy nem is ostoba, csak külön.

SAMESZ Hát itt vagyok! Hogy elröpült, nincs egy hű-szasa valakinek? Egyszer csak szabadlábban van az ember, de a nevelési módszer nem tökéletes, továbbra is lopni fogok. Muszáj, csehovi nyugtalanság van ben-nem.

VÁGNER Apus mindig mindent szembe mondott. Ő már ilyen volt.

SMORANC Dolgozol, Samesz?.

SAMESZ Nem. De le vagyok fedezve, pecsétem van. Azon. a szembe.-mondott igazságon, azon röhögnöm kell.

VÁGNER Egy tolvajtól nem is várunk mást.
SAMESZ Akár a nővérem, az is szembe mondta az igazságot.
Megmondta a sógoromnak, tudod, mi vagy? Kővér, hülye papucs, és már háromszor megcsaltalak. A sógor fölállt, és kibontott egy sört. Aztán elaludt, hát ennyi volt az ő nagy igazsága.
VÁGNER Az én apám, tudod, Samesz, azt mondta: ne lopj. Anyus nem volt éppen oda a boldogságtól, csak-hogy szerelmes volt apusba. Mindjárt elment utána. Apus peches volt egész életében.
SMORANC Az igazság dühíti az embereket, és van annak értelme, dühíteni az embereket?
APUS Hát persze hogy van, gyerekek. Már akkor így láttam, mikor a fiam az egyetemre jelentkezett. Le-tettek a raktárba, aztán jött az üzem, elkezdtem ingázni. Ez még azelőtt volt, hogy az ember kilépett a világűrbe.
SAMESZ Olyan rohadt. dolog, világűr, idelent meg lop-nak az emberek, mi?
APUS Mikor már rendesen utaztak a világűrbe, a kölyök otthagya az egyetemet, és bennem is megindult valami. Nem váltogattam többé a munkahelyeket.
VÁGNER Az én apám szerény és becsületes volt. Ma már ezt kevesen ismerik, manapság igényesek az emberek, akkoriban jegyre adták az élelmet.
HELENA A boldogság nagyon egyszerű. Van mit ennünk ...
VÁGNER Pepik már rüg ...
HELENA Asztal, szék ...
VÁGNER De én azért kérdezek. Ebben apusra ütöttem.
APUS Az ellátási nehézségekkel kapcsolatosan kampány indult a harácsolókkal szemben. Egyesek félelmük-ben harácsolnak, de azokat elítéljük, akik haszonra spekulálnak. Az elosztás módszerében zavarok van-nak, egyes dolgokat csak pult alól lehet kapni. A hentesünk például az egyik vevőt kiszolgálja, a másikat nem.
VÁGNER A mi családunk éveig csak marhaszveget kapott. Tíz év alatt ez mázsákat tett ki.
SAMESZ Olvastam, mennyit eszik meg az ember életében. Egy egész vonatra valót. És mennyi gondolat születik ebből a kajából. Az emberiség egész történelme. Az ember gép, ami gondolatokat gyárt a kajából.
APUS Mi ketten, fiacskám, nem fogunk bájologni a hentesel.
LAKÁJICSEK Azt mondja, hogy a hentesünk feketézik?
VÁGNER Évekig járt apus nyakára, idegesítette, hogy apusnak volt tartása.
APUS Azt mondtam. Megmondtam, hogy feketézik.
LAKÁJICSEK Aha. És kinek adott el feketén? APUS Magának is. Főleg sonkát.
LAKÁJICSEK (*rábeszélve*) Mondok valamit, maga egy savanyú alak. Örökké nyavalyog, és nem lehet ki-bírni magát. Nem rólam van szó, de Mastálek a kampókkal, meg Dusek tutaja, az mi? Nyugtalanyságot és keserűséget terjeszt maga körül. Azt hiszi, nem utálják magát az emberek, amiért különb akar lenni náluk?
APUS Az emberek azzal tartanak, aki az igazságot ki-mondja.
LAKÁJICSEK Vagy azzal, aki enni ad nekik.
APUS Az ember meg tud élni magában és tudja ezt. Ez a büszkesége. Az ember nem kutya. És én nem akarom támogatni a törvényteleniséget, a csalást, nem kell a sonka, nem kell a ...
LAKÁJICSEK (*rámordul*) És mi kell magának? Az kell, ami nincs, ezért savanyú alak maga. Akarja azt, ami van, és boldog ember lesz. Az, szükséges, ami van, nem pedig, amit szeretne. És ráadásul a rágalmak a szalámmal. Ez szerintem kimeríti a cévé nyolcat, hozzá a római négy per bé, kettőszázötvenes, a háromszázötvenes és a cé hatot is hozzáveszem!
APUS Ne fenyegetsen, nekem bizonyítékaim vannak.
LAKÁJICSEK (*elvigyorodik*) Nem akarok én rosszat magának, csak ne lenne ilyen undorító. Évek óta csak marhaszveget esznek. Hát élet ez?
APUS Nem a húson múlik, igazságot akarok. LAKÁJICSEK Egy kis sonka, füstölt sonka, ez az élet! APUS Inkább marhaszveg, de van tartásom! LAKÁJICSEK Gépsonka ! Maga meg marhahústól bűz-lik.

APUS Az igazság illata többet ér.
LAKÁJICSEK A marhaszveg, az a maga igazsága. (*El-érzékenyül*) *Végképp* nem értem, minek csinálja ezt? Kaphatna sonkát...
VÁGNER Ilyen volt az én apám. Érthetetlen, de hős. SAMESZ De hisz marhaságról volt szó. Egy vacak hús-darabról, még hogy hős. Pitiáner.
APUS Pitiáner hősiesség nincs, gyerekek. Ahogy pitiáner marhaság sincs. Egyformán fontos minden.
SAMESZ Igen, mint amikor harangoznak, nem kérdezzük, kinek harangoznak, a harang mindenkiért szól, ahogy olvastam egyszer. Nem a gyerek bög?
HELENA (*már nem terhes*) Bög. Tudom, van egy kis-babánk. Kosárba rakjuk, és megnagyobbítjuk az élet-terünket. Csak semmi idegeskedés.
VÁGNER (*üvölt*) Én teljesen nyugodt vagyok, de vidd innen ezt a gyereket. Húzd fel a mennyezetre!

Helena felhúzza a gyereket a mennyezetre. Apus segít neki

APUS Arról, hogy szólnának a harangok, nem lehet szó. Egy kis gyereksírás. A sírás a gyerekek ne-vetés.
LAKÁJICSEK Szóval felvette azt a segéderőt. doktorkám?
SMORANC Felvettem egy kicsapott diákat. Felhossa a képeket a pincéből, meg amit kell.
LAKÁJICSEK Ez helyes. No és a dátum megvan már?
SMORANC Volna itt valami.
LAKÁJICSEK Éljen. És mi lenne az?
SMORANC A Dalimil-krónikában van valami. Egy uta- lás, elnök úr.

LAKÁJICSEK Ne szólítson elnök úrnak, doktorkám.
A községi vállalat vezetője vagyok. Milyen utalás?
SMORANC A községuinkről. Hogy elfogtunk egy ta-tárt. Kosina professzor szerint éppen ezer éve lesz.
LOKÁJICSEK (vár) És?
SMORANC A tatárfogás ezeréves évfordulója. Tatár búcsú. Allegorikus kocsik. Darabontok vezetik a ta-tárt. Minden község nincs benne a Dalimilban, nem igaz
LAKÁJICSEK (töpreng) Nem is rossz. Apus lehetne a tatár. Kiköpött tatár. Az ebtenyészők egyesületének seregszemléje. Kutyaát eresztünk a törökre. Szemléltető gyakorlat. A kutya az ember barátja, de a ta-tárok ellensége. A tatár menekül... (Nevet) No, sem-mi, csak restauráljon. Hát a segéderő?
SMORANC Családja van, igyekszik. De nagyobb lakás kéne neki.
LAKÁJICSEK Az nekem is kéne, és senki nem segít rajtam. Fiatal, iparkodjék. Tatár búcsú... megcsináljuk a dekorációt. Központi jelszó: ne legyünk ta-tárok! (Mintegy félálomban kimegy)
SMORANC Pompás ötlet, ne legyünk tatárok... te ta-tár! Mit nézel?
VÁGNER Semmi, nem érdekes. Azt hiszem, értelek, doktor. Azt mondtam valamikor, ne higgy senkinek, aki túl van a harmincon. És már én is elmúltam harminc.

Szünet 5.

Vágner ringatja a gyereket a mennyezeten függő kosárban

VOTRUBEC Hallom, ahogy a szerelem repeszi a varratokat. Hallom, ahogy az emberek nekimennek a bútoroknak. Ezekben a fiatal családokban, ahol ilyen szűkösen laknak, nagy a tonnatartalom. Milliányi tonna súly nehezedik a szerelmükre, hogy repedezni kezdenek a varratok. Volna valamim a maga számára, fiatalember.
VÁGNER Helenka, ez Votrubec úr. A lakáshirdetéseknél találkoztunk.
VOTRUBEC Azazhogy ott, ahol feketén árulják a lakásokat. Mivel lakás nincs, én segítek.
VÁGNER Panaszfal az ilyen hitdetőszolgálat. Egy éve járok oda és semmi remény.
VOTRUBEC A világ továbbra is a pénzes embereknek. van berendezve. Amíg nem jövök én. Segítek, le vagyok százalékolva, telik az időmből

VÁGNER El se hiszem, hogy ilyen emberek léteznek még.
VOTRUBEC *Egyéni* szenvedése miatt nem szabad, hogy elveszítse hitét az emberekből. Az embereknek össze kell tartaniuk, a kutyák is segítenek egymásnak a falkában. Valakinek szüksége van a maguk csöpp la-kására, maguknak szükségük van egy nagyobbra, az én dolgom a kettőt összehangolni. Semmit nem fogadok el érte, nekem elég, hogy a szerelem fényét átnyújthatom, szerelem nélkül pucér majmok volnánk.

VÁGNER Főúr, egy konyakot.
VOTRUBEC Jöhet, köszönettel. Es piritott máj, egy kis sült csirke meg boroska, egy marék dió, vesevelővel és sütemény meg palacsinta. Rokkant vagyok, de két egészséges helyett eszem.

VÁGNER Egyen csak, ha segít rajtam.
VOTRUBEC Fő a segítőkészség. Manapság az emberek nem nagyon segítenek egymáson, csak ülnek a tévé előtt, és nem sejtik, hogy kint szükség van rájuk.

HELENA Mondd, Pepik, nem szélhámos ez a Votrubec?
VÁGNER Ugyan, Votrubec úr nem kér semmit érte. A kutyák is segítenek egymáson, nem a televíziót bámulják, mint az emberek. Nem kér még egy kis lépecskét, Votrubec úr?

VOTRUBEC Kettőt, fiam. A jövő hónapban megürül valami, három szoba, villanyvilágítás. Látja, az elektromosság is segít az embereknek, az emberek meg, ugyan kérem. Hát csak nem fog megszégyeníteni bennünket az elektromosság? Eszünk még egy palacsintát?
HELENA Te jó isten, mennyit eszik. Hát lopjuk a pénzt?
VÁGNER Votrubec úr segíteni akar nekünk, de éhes. Hát mi is segítünk neki, nem? Ahogy a kutyák meg az elektromosság.

VOTRUBEC A gáz is segít. Meg a szén, az nagy segítőtársa az embernek. És a matematika meg a gyufa. Parányi semmiség, de nagy segítség. Köszönöm a vacsorát, nem bírok többet. Ajánlom magamat.
VÁGNER És mi lesz a lakással?
VOTRUBEC Roppant sajnálom, fiatalember, de sajna. Sajna, borzasztóan fájlalom és a többi. Mit lehet tenni. Maga lakást akar, én meg imádok falatozni. Ősz szehangoltam a dolgot. Tudja, a kutya is kutyának farkasa. A villany megráz, a gáztól meg lehet fulladni Nagyon köszönöm, és sok szerencsét a lakással... (Elmegy)

HELENA Naponta felszed egy ilyen balekot és kiszipolyozza.
VÁGNER Nem tudhattam, hogy ennyire jó firma. Nem ígér semmit, csak segítséget. Az emberbaráti segítségre nincs paragrafus, hát ő zabál. Nem csukják le, nem gazdagodik meg, csak zabál.

HELENA Jó orra van az ilyen palimadarakra, mint te.
VÁGNER, Azt mondtam valamikor. ne higgy senkinek, aki túl van a harmincon. Es ma már én is elmúltam harminc.

SMORANC *(bejön és nagyon jól szórakozik)* *Egyszóval* van egy becsületes apukád. Őrá hasonlítás, és a becsületes embert könnyen átadják. Én is ilyen voltam, mint ti, de akkor még néprajzzal foglalkoztam. Ma már nem törődöm semmivel, nyugodt vagyok. Lakájicseknek a búcsú meg a körhinta a gyengéje, hát megteszem neki, nem ártok vele senkinek. Jót röhögök majd, ha látom a sok ugráló bolondot.

VÁGNER Apus továbbment, nem elég nem ártani, használni kell. Aztán már ingázott, de azt mondta: a mi családunk már ilyen.

APUS *(elbűvölve)* Igen, egyenesen a bizottsághoz mentem, és a szemükbe mondtam: a hentes ilyen és ilyen disznóságokat művel. Ki látta, én láttam. A gyomra mindenkinek egyforma, de Lakájicsek napon-ta kap szalámít meg borjúhúst.

LAKÁJICSEK *(kedélyesen)* Magának megártott a sok marhaszegy. Tisztelt bizottság, ez az elkeseredett ember a leghíresebb pletykafészek minálunk. A mészárszékben ott vannak a kimutatások, sehol egyet-len hiba.

APUS Nevetnem kell. Tizenhárom kilométert utazom, nyáron biciklin járok be.

SMORANC A kimutatások tényleg hibátlanok.

SAMESZ Az élelmiszerjegyek összetűzve. ahogy kell. Színek és fajták szerint.

LAKÁJICSEK Mindnyájan tudjuk, mire képes a rágalom. De a bizottság szerintem ne legyen szigorú. Kapjon egy megrovást, elvégre emberek vagyunk.

APUS A megrovás nem izgat, mert tudom, hogy egy-szer Lakájicsek is megkapja a magáét. A történelemnek megvan a logikája, és a mi hússzékünkben is.

VÁGNER Ilyen volt az én apám. Igaza volt, de nem tudta bizonyítani, és az emberek nem követték.

SMORANC Sajnos, nekem gyerekeim vannak. Amíg nem voltak, kérem. Csakhogy amíg nincsenek gyerekeid, senki nem akar tőled semmit.

SAMESZ Az olyan hős, akinek nincsenek gyerekei, nem lehet hős. Akinek meg gyerekei vannak, nem enged-heti meg magának a hősiességet.

VÁGNER Apusnak nem a hősiesség volt fontos, ha nem, amit lát az ember. Azt mondd, amit látsz, ezt akarta.

SAMESZ És miért? Talán nem látja mindenki? Mi-nek mondjam, amit úgyis látnak? Érdekes az, hogy lop az üzletvezető? Nagy dolog! Néhány rúd szalámi, benne voltak az üvegek, miért nem tértél jobb belátásra?

VÁGNER Apus úgy vélte, példát kell mutatnia.

SMORANC Most olvasom a Dalimil-krónikát, említést tesz rólunk, elfogtunk egy tatárt. Lassan ezer éve lesz. Ott látom, mi maradt az emberekből. Micsoda emlékmű!

SAMESZ Mi maradt Lakájicsekből? Kővéren, elhízva halt meg, sokan voltak a temetésén, mert tatár búcsút szervezett nekik. Meg húsról is gondoskodott, hogy jöjjeljenek az emberek, mi van abban, hogy itt-ott egy falatot ő is lenyelt? Kis falat húsból áll az élet? Az apád viszont, aki a tatárt csinálta a búcsúban közröhej tárgya volt, úgy halt meg, mint egy senkiházi, páran kísérték a koporsóját. Nyugtalan ságot keltett, zürzavart, irigykedett, feljelentett, áradt belőle a keserűség.

VÁGNER Apus nem csinálta a tatárt. Soha! Ellenkezőleg, egyedül ő ellenezte. A hősök nem rózsákon pihennek.

APUS Tudom, a szag. A marhaszegytől volt. De az emberek szerettek, jártak hozzám., főleg esténként, és hajtogatták, ezt meg ezt írja be a noteszába. (A no-teszt mutatja) Hát én beírtam.

SMORANC Apus krónikája. Na és? Panaszosok, irigyek, kérkedni akarnak, hogy különbek nálunk.

SAMESZ De mi elég rosszak vagyunk ahhoz, hogy ki-nevessük őket. Ne jöjjenek nekünk holmi noteszok-hall! Nem a gyerek bőg?

VÁGNER (a mennyezetre néz) Bóg. Itt nem lehet dolgozni, miért nem maradtam a múzeumban! HELENA Eredj vissza!

VÁGNER Vissza is megyek, nyugalomra van szükségem! Néha az az érzésem, hogy én vagyok az oka mindennek. Lusta vagyok, tehetségtelen, megtört. Megtört, mitől? Jön egy kis nehézség, és rögtön azt mondom, ide nézzenek, bánthanak!

HELENA Micsoda felfedezés! Már régen tudom. És szeretlek. Megfigyelte, doktor, milyen rémes alak a férjem? Borzasztó vékony keze van és olyan finom. Kétszer csináljuk naponta, és olyanok vagyunk, mint a medvebocok, ha ért engem. Nem? Akkor meg-magyarázom, a férjemnek borzasztó vékony keze van és olyan finom. Ezt már mondtam, nem baj, szeretem hallani...

VÁGNER Csak ez a vacak lyukunk van!

HELENA I-lát csinálj valamit!

VÁGNER Egyetlen szoba, a W. C. a folyosón. így képtelen vagyok! Hogy jutok a világűrbe ebből a lyukból?

HELENA Hová akasszam a kifőzött pelenkákat? Aha, most gondolkodik.

VÁGNER És vendégek, azok már egyáltalán nem jöhetnek hozzánk.

HELENA Pepik néha imponál nekem. Úgy vigyáz rám, mondom magamban, paradicsomi életünk lesz. Derék fiú, akár az apja. őt sajnós már nem ismertem.

APUS Nem baj, megmaradt a noteszom, és abban. minden benne van. Nektek írom, gyerekek. Hegy tudjátok, a végére jártam. És meg-mondtam Minden itt

van (számolja): festékek, antennák. még előtte az a hús meg a szakszervezeti beutalók. Mellettem voltak, kénytelenek voltak elismerni a tényeket. Mastálek és . Dusek mindent tagadott, ettől kicsit megváltozott a helyzet, de az volt a legrosszabb, hogy Lakájicsek közben, mielőtt még a vizsgálat lezárult, valahogy bekerült a bizottságba. Dörzsölt gazember volt, de látjátok, kis híján én győztem. Az bánt a legjobban, hogy ha majd egyszer elkapjátok Mastáleket és Duseket, mit fognak szólni az emberek? Azt mondják, szegények, pechjük volt, hogy elkapták őket, senki nem mondja majd, hogy szégyen, gyalázat, tolvajok.

VÁGNER Még hogy tatár, igazi hős volt. Es ez kötelez.

Kártyáznak

SAMESZ Jó néhány szentet láttam már életemben. Az egyik szent tanító volt nálunk Jenikovban. Három rezsinnel jelentett fel embereket, mégis öregén halt meg.

VÁGNER En se csodálkozom már semmiféle szenten. Tőlem akár tüzet is nyelhet. Az én apám azt mondta: aki kártyázik, az lump.

PINCÉR És te kártyázol.

VÁGNER És egy csomó nőügyem van. Szerelmes vagyok beléjük. Miattuk szenvedek és miattuk veszek-lajstromba zord szemek az éjszaka leple alatt .. (Mutatja) Ez Hanna, miatta dobtak ki az egyetem-ről, ez Jitka mókuska, diáklány, miattam dobták ki a- kollégiumból. Csupa kidobás a szerelem.

SAMESZ Annak a mi szent tanítónknak egy halom gyereke volt. És mindet rendesen nevelte. Ez nem megy a fejembe, spicli és a gyerekeit rendesen neveli. Lehetséges ez?

JITKA Hátha nem is volt spicli, hátha csak hitt. Hinni anyi, mint feljelenteni.

HANNA A feljelentőnek vannak ideáljai. Az ideál nem nevelés.

JITKA A nevetéssel nem sokra megy. Kiszáradsz tőle. HANNA Ha rendes lettél volna. nem kéne miattad vonattal bejárnom az egyetemre. Hát nem szeretsz? Fiaitalabb koromban...

JITKA Ismertem egy srácot, az fel nem robbant gránátokat hordott ...

HANNA És az szerelem Volt. (Elfoglalja a helyét, a másik oldalra Apus ül le) Félsz tőlem? Mentegetőzöl?

Félsz tőlem? Mentegetőzöl?

VÁGNER Nagyon szeretlek. Hannácska. Igazán. (Ott-hagyja a kártyát, Hannához telepedik)

APUS Remélem, csak vasárnapra jöttél. Búcsúra készülünk.

Vágner átül Apushoz

VÁGNER Persze hogy vasárnapra. Milyen búcsúra? APUS. Képzeld, nem feledkeztek meg rólam. Már arra számítottam, annyi sok nehézség után, hogy az emberek megfedkeznek rólam. Hogy hátat fordítanak -nekem., mert . az emberek furcsán igazságtalanok. És látod; nem felejtettek el, egyenesen engem választottak: Hát az egyetem, megy?

VÁGNER Megy, apus. Mire választottak téged? HANNA Nem tetszel nekem valahogy. Nem akarsz el-tűnni nekem az egyetemen?

VÁGNER (Hannához ül át) Nem akarok.

HANNA Itt búcsú lesz vasárnap. Valami hülye tatárnak öltözik és bohóckodni fog ... Felmosták a főteret.

APUS (átkiabál) Nem tart már sokáig és mérnök lesz belőled. Aztán mindenki fenékre ül.

VÁGNER Mondd, apus, egy spicli nevelheti rendesen a gyerekeit?

APUS Mérnök, az modern ember. Érti a dolgát.

VÁGNER Ha mérnök leszek; kivonulok a rétre, mindent szétkotortatok, telerakom alumínium csövekkel, kórolajat ereszték bele, aztán. az egészet lebetonozom,

fejül bűzlik majd a kéndioxidtól. -

APUS Szép hivatás. utazás a Marsra és tovább, egészen azokig a mitikus Magellán-felhőkig. Vasárnap adok a főnöknek. Az egész főtér látja majd.

HANNA Te komisz, te szöksz előlem.

SAMESZ És kidobtak az egyetemről. Érdekes, hogy mennyire nem érdekel a tanulás.

PINCÉR Mi ugyanis tanulunk és kártyázunk. Te csak kártyázol.

APUS (álmódosva kimegy) Tatár sapkám, tatár cipóm és tatár felöltöm lesz. Megyek majd, mint akkor ő, ahogy a mi Dalimilunk krónikájában áll. Nem sűtöm le a szemem ...

VÁGNER Vártam, hogy kidobjanak, de nem számítottam rá, hogy ilyen hamar. Eg veletek, alumínium álmok.

SAMESZ Mindent. ami rossz benned, a nőknél. köszönhetsz. Ész nélkül futsz utánuk, én is doktor lettem volna, rég volt, és vegyész se leszek már, pedig kilenc éve tanulok. És mi van, ha befejezem?

PINCÉR En munkába állok. A kémia kizsigereli az embert, . és ti ketten semmirekellők vagytok. (Összeszedi a kártyákat).

VÁGNER Elhagyom a csalfa . képzetek világát, és megyek, amerre a szívem vezet...

SAMESZ Ám ne érintsd a csokolatlant, s el nem égvén, lángod megmarad...VÁGNER Megyek tovább, vágtyól érintetlen, lelke

föl nem indul... SAMESZ Ki szeretett, többé nem szerethet, nem izzik, ki mint tapló elégett.

APUS (álmódosva bejön) Szóval tatár búcsú. Felvonulás, körhinta, tradíciók. Ha bántja az embert valami. előjönnek az ezeréves tradíciók. Még nem is létező városunk polgárai foglalul ejtettek egy tatárt hajdanán. Nem voltunk, de máris harcoltunk.

Lakájicsek és Smoranc figyelni Apust. Méregetik

SMORANC Nem éppen tatár volt, útonálló az elhagyott kozlovi kastélyból. Valami nem stimmel itt.

LAKÁJICSEK Mi nem stimmel, doktorkám? A hagyományokat ápolni kell, és jópofán. A magunk módján. modernül, semmi rezesbando.

APUS Ez az igazságérzet, már ezer évvel ezelőtt. Tavaly régi cseh búcsút tartottunk, a kutya nem vett észre, ma előbbre vagyunk, és ha én, éppen én öltözöm tatárnak, az szemet szűr majd. Ez a tervem. A tatár szájából hallják majd a hűsügyet. Hogy mi-ként volt a sonkával meg a marhaszeggyel. Az ember maradjon önmaga, és meg kell : találnia az utat, hogyan csinálja. Ez az a fontos, amit az emberről el lehet mondani. Nem lenni, de harcolni. Ezért leszek tatár.

SMORANC Valami nem stimmel. Megnézem a forrásokat. Az érdekesség kedvéért.

APUS Források és gyökerek, ez vagyunk mi. És a fiam. tovább húzza majd.a szekeret. Csak felvegyék az egyetemre. Es ha felveszik, ki ne dobják.

Mind elmennek. Vágner fűtyül Jitkának

JITKA Mit fűtyül? VÁGNER Ne forduljon meg, hátulról csinosabb. JITKA Az az én dolgom, nem? Vagy másra is tartozik

a szépség, mint saját magunkra?VÁGNER- Kidobtak az egyetemről, belekapaszkodom, amibe csak lehet.

JITKA Aha. Maga olyan finom alak.

VÁGNER Az.

JITKA Azért. Régen nem hazudtak annyit, mint most.

VÁGNER Hol lakik? Milyen az ágya? -A kedves ma-mája megértő?

JITKA En se most jöttem a hathúszassal. És nem. vagyok menedékhely.

VÁGNER Tetszel nekem, mert . nem vagy szép. Csinos lánnyal mindenki járhat, én rondákkal akarok.

JITKA De hová menjünk? A kollégiumban úgy figyel-nek, hogy még. Eltelik pár év, megnősülsz, aztán tejbe-vajba fürdünk mindennap.

VÁGNER Nem volt egy bácsikád?

JITKA Nem volt de irtó menő bácsi volt

Szemügyre veszik a kollégiumi szobát

VÁGNER A kollégiumban nagyon jól érzem magam, mert már nem tartozom ide. Súlyos indokkal kicsaptak. (Az ágyat vizsgálja) Mondd el azt a szomorú történetet. Miért volt menő a bácsikád?

JITKA Mert elesett a forradalomban, és ez nagyon szomorú, mert a zsír miatt volt

Már az ágyban vannak

Nem lehetett akkoriban zsírt kapni. és a bácsi ott cipelte a barikád mellett.

VÁGNER Biztos volt egy hentes ismerőse Dejvicében.. JITKA Egy eltévedt golyó hátba találta. most is emléktábla van ott. A zsirnak nem esett baja, csak valahogy lába kelt a zürzavarban.

VÁGNER Már soha senki nem fogja megtudni, mi történik a zsírral ilyenkor... Hajnalodik.

JITKA *(kibújik az ágyból)* Reggel van, és engem most megbüntettek, mert férfilátogatót a kollégiumban ... ban...

VÁGNER Már nincs idő, kopognak.

JITKA Mindig így van ez, az ember beleesik

valakibe, szerelmes, és már röpül is, szuszognak a lépcsőházban, zörögnek és kiabálnak. A kurvák az ajtó előtt vannak, nem az ágyban.

VÁGNER *(kibújik az ágyból)* És nem is volt bácsikád.. A kérdés úgy hangzik, meddig bírja ki az ember, hogy inspiráljon. Elesik? Fa lesz belőle? Trarará

HANNA *(bekiált)* Szívem, vettem egy pulóvert kilencven koronaért. Gyöngyökkel van kivarrrva. Tegnap beszéltem Honza M.-mel. Elöl is van egy gyöngy rajta.

VÁGNER Trarará Hannának!

JITKA *(sír)* Dobtam volna ki. ha egyszer szeretem? Hogy csak fél napja ismerem? Nem, fél éjszaka, és az, éjszaka az több, mint a nap. Sok ember szeret egymást ezer napon át, de éjszaka ...

VÁGNER Mondd meg már végre, mire választottak ki téged? Hogy tatár legyél? Ezt nem hiszem el, ezt -csak mondják, hogy megrágalmazzanak!

APUS Neked elmondhatom, mert te megértesz. Ki más értene meg bennünket, ha nem a saját gyerekünk!

VÁGNER A gyerekek haszontalanok. Ezzel mentegetőzik minden szarházi.

APUS Igen, az egész történelmet a gyerekek miatt csinálják. Hogy nekik jobb legyen. És ezért megyek oda, és felöltöm a tatár gúnyját és beszélni fogok. Nem magamért teszem, azt nem.

VÁGNER Mindenki olyan kellene hogy legyen. mint apus. Minden ember! Miért nem képesek mind úgy összeférni az emberek, ahogy a bolondok képesek?!

7.

A gyerek a kosárban lóg a mennyezeten

HELENA *(kiabál)* Vedd tudomásul, hogy én is ember vagyok! Jogom van, és azt akarom, és nem vagyok hajlandó azért túrni, hogy te, és kikérem magamnak, mert én is ember vagyok!

VÁGNER *(csendesesen)* Mit érsz a jogoddal, mikor itt meg se lehet moccanni. Mondd meg nekem. miért nem vagyunk boldogok?

HELENA Én megteszem, ami tőlem telik.

VÁGNER Mindig azt mondod, kevés kell az embernek a boldogsághoz, csak a boldogság, semmi több.

HELENA Anyám azt mondta, nem tisztelünk semmit, nem tudunk szerényen élni, hogy ők a semmiből kezdtek, nem volt semmijük, nekünk talán van valamink, annyira nem érdekel ez engem, a gyerek a plafonon, én a fürdőszobában, lássa be, doktor úr, igyekszem mindig a kedvére tenni, mert értem én, de mégse lehet mindent elvárni az embertől, talán mégse, néha legszívesebben belerúgnék, ha ezzel a csöpp lakással nem lesz itt végre, miért, talán olyan silány ez a mi szerelmünk, egyszer jól kivesszekedni magam, egyszer legalább ... *(Zokog)*

SAMESZ Nagyságos asszonyom, az ember kis helyen is tud élni. Olvastam, hogy Argentínában elég pár négyzetméter. Nem vesszük észre, de az emberek össze vannak zsúfolva, egyik a másikba ér, egymás képébe szuszognak, és egyszer csak mit lát, kész em-

ber. Bumm, káprázatos csoda, derült égből. Az ember szemétdombon is felcseperedik, mert dudva, nem mimóza.

VÁGNER Fél éjszaka tanulok, és bóg a gyerek. A múzeumban kialvatlan vagyok. WEITINGERNE Én meg egész életemben pedellus voltam. Volt egy tornatanárunk, azt mondta, a diák az egy senki, azt mondom, pattanj, pattan, azt mondom., ugorj ugrik. Meghallotta az igazgató, és egyből kitette a szűrét. A tanuló a mi célunk, azt mondja, a tornatanár pedig úgy röpült, hogy a lába se érte a földet.

VÁGNER Holnap gumimatracot csempészek a múzeumba.

WEITINGERNE Mindenkinek van célja, nem megy másképp, még a kutyáknál is rend van, csak ez a mi fiatalemberünk képzele, hogy ő találta fel a spanyol-viaszkat. Karikás a szeme, szedd már össze magad, mindjárt másképp nézel ki.

VÁGNER Olyan akarok lenni, mint apus, de nincs anynyi erőm. Belül sötétség van bennem, ez a baj. WEITINGERNE Ha egy vagy a sok közül, magad is sokaság vagy. Megyek mosni, semmi lötyögés.

VÁGNER Egyforma akarok lenni, apus is egyforma akart lenni.

SAMESZ Én se repesek, most refes vagyok, mint visszasaesó. Tőled persze hányok, olyan vagy, mint az apád.

VÁGNER Mit mondassz, Samesz, az ember csukja be a szemét, amíg él? Tudom, hogy nem szabad. Ahogy apus. Tatárnak akarták beöltöztetni a búcsúban, de megmondta a főnöknek, hogy nem.

SAMESZ Ennyire hülye, bolond vagy? Azt mondta, ugye, ne tőmjetek aranyakkal, ékszer se kell, meg gyémánt se, tatár köntös? Ezt mondta? Szívesen hallok az apáról.

VÁGNER Voltak értékei, nekem nincs nyugtom, a múzeumban fogok aludni, mint valamikor. Gondolod, hogy Helena meg fogja érteni?

SAMESZ Én is értékpárti vagyok. A nagyon becses értékek pártján állok. Néha elemelem valamelyiket, és kész a baj. Ezért járok öltönyben. Ez érték. Öltöny-ben mész az utcán, mindenki látja, nicsak, ember, durva pasas, gorkiji típus, értékeket keres. Kettőt vásároltam, kombinálok, minek az egész öltönnyt tisztítóba adni, ahogy az emberek teszik.

VÁGNER Samesz, meg kell ragasztanom a gumimatracot. SAMESZ Enyveskező vagyok, de ragasztásban nem segethetek.

VÁGNER Az ember elhatározza magát valamire, erre kilyukad a gumimatraca. Örökké otthon lakjam?

SAMESZ Hol máshol? Nyughatatlan vagy, örökké orditozol, lakást. lakást. Én rohanásban élek, vigyorgok mindenem, ezt nevezem, mi?

HELENA Ezer és ezer embernek van lakása, csak te bámulsz ki az ablakon, mint egy dűvad. Pepicska, ne mássz a tűzhelyre, olyan vagy, mint a nagyapád, akit nem ismersz, mert meghalt már, miért kell nekem ilyen férj, mint te, Pepicska, hagyd azt a pudingot, a nagyapád is örökké a tűzzel játszott, végül meg is égette magát, a tisztítóban nem vitted le a szemetet, és szörnyen fáj a fejem..

VÁGNER Apus nem akart a tűzzel játszani, egyáltalán nem erről volt szó.

HELENA Pepicska tegnap bezárkózott a W. C.-be, a szomszédok ki akartak menni, sorban álltak az ajtó előtt, Pepicska bömbölt, én nem tudtam, mit csinálnak.

VÁGNER Hagyd már végre ezeket a közhelyeket, légy szíves. *(Megenyhülve)* Miért nem törtétek be az ajtó?

HELENA Már kezdtem kapisgálni, Pepicska a nagyapjára ütött, folyton csak az elvei, örökké jogok meg panaszok, hogy ez nincs rendben, meg az nincs rendben, Pepicskának sok baja lesz az életben, és már most kezdődik, beengedhette volna őket a W. C.-re, de nem, mert neki elsőbbsége van, ő jött elsőnek. És az apjával is kinn vagyok a vízből. (Bóg)

SAMESZ A bógés az semmi, legfeljebb nevetséges. Tud-já, mikor boldog az ember? Amikor nevet.

VÁGNER A barátom, Helena.

SAMESZ Jó napot.

VÁGNER Samesz, már meséltem róla. Ő pedig Smoranc, a mi doktorunk.

SMORANC Ez az a lakás? Rémes kis ketrec, . semmi több..

HELENA Foglaljanak helyet, ilyen lakást, mint a miénk, az ember legszivesebben belerúgna. A szerelmünk már egészen ráment, de hát szerezen különbet.

SAMESZ Én hasonlóban nőtem fel, de most már nem vágyom lakásra, hogy úgy mondjam, télakolok. Persze ember maradtam lakás nélkül is, afféle töprengő voltaire-i típus, csak ez a kosár hiányzik nekem.

VÁGNER Mi ez a ricsaj a folyosón?

HELENA Ez Pepicska lesz, már megint bezárkózott a W. C.-be.

SAMESZ A szomszédok meg szentségelnek, mi?

SMORANC Semmi az egész, kinyitom a zárat.

SAMESZ Hiába, doktor. Az emberrel magával lehet csak szembeszállni. Ha W. C-re akarnak menni, hadd ordítsanak. Úgyis csak azért akarnak, mert a gyerek ott van. Az embernek csak az a fontos, hogy ordíthasson, mert megfosztják valamitől.

SMORANC De tényleg sokáig van ott az a gyerek. SAMESZ Elmesélem, hogy szoktam benzint vásárolni. VÁGNER Minek neked benzín? Hacsak nem a lopott kocsikhoz.

HELENA Na, kinyitja azt a W. C.-ajtót? Minden lakó ellenünk van máj, és nem is csodálom.

SAMESZ A lopott kocsikhoz, pajtás. Adjon isten, mondom a benzinkútnál. A benzinkutasok nagyban verik a blattot.

SMORANC Nyugalom, asszonyom, csak egy kicsit alá-spreicolom az ajtót.

SAMESZ Mindenki bedühödne, hogyhogy nem jönnek kiszolgáltatni, mikor benzint kérek?

VÁGNER Egy szép napon itthagynom a családomat. Megyek a magam útján, csavargó, mint azelőtt.

SAMESZ Én nem dühödök be, én azt mondom a benzinkutasoknak: menjenek a kútjukkal együtt a jó édesanyukájukba!

SMORANC Amitől a benzinkutasok nyilván nem zavartatják-magukat. Tovább zsugáznak. Asszonyom, volna szíves megtartani az ajtót, én megemelem.

SAMESZ Es folytatom: kérem a panaszkönyvet. Ettől a benzinkutasok nem félnek.

SMORANC Azt ir be, amit akar, mondják. Nyomja még egy kicsit, mindjárt kint lesz a zár.

SAMESZ És röhögnek. Én beírom: és végül azt mondták, menjek a kocsimmal a jó kurva anyámba. SMORANC De nem mondták.

SAMESZ Ez aljas rágalom, kiabálják. Az hát, rágalom, szemenszedett hazugság, mondom. Csak most megy fel a pumpa nekik. És most kezdek el védekezni. Ember ember ellen, barátaim, megint ember küzd ember ellen! Nincs semmi a világon, amivel megküzdhetnénk.

VÁGNER (döntött) Elválok.

SMORANC (rángatja az ajtót) Nem megy, asszonyom. SAMESZ Válj csak el.

SMORANC Gyereked van, ez kötelezettséget jelent, nem mondhatod csak úgy ukmukfukk : elválok. Én is szorult helyzetbe kerültem ezzel a tatár búcsúval. Utánanéztam a forrásmunkákban, és megállapítottam, hogy tévedésről van szó. Nem tatár volt az illető, ha-nem egy közönséges útonálló, és százötven évvel később történt. Már úgy értem, hogy elfogták.

SAMESZ Százötven éves korában fogták el? Hát akkor lóttek a búcsúnak.

SMORANC Először ezt mondtam, de aztán, gondoltam, vigye az ördög azt a százötven évet. Miért ne lehetne búcsú, én csak egy tudós vagyok, aki tévedett.

VÁGNER Először meg kell tudnom, hol javitanak gumimatracokat. Azután elválok.

SMORANC Nem ajánlom, én is ujjat húzhatnék a főnökkel, de minek?

SAMESZ (az ajtót cibálja) A válás, asszonyom, a hu-szadik század ingatag szimbóluma. Szüntelen lötyögés, senki nem talál meg semmit. Most néz, hogy vág az agyam, mi?

HELENA Belátom, talán nem is szerelem volt, ha egy vacak lakás miatt ... (Sir)

Az ajtó enged

Köszönöm, Samesz. A gyereket felhúzom a plafonra, hogy beférjünk. Pepik elköltözött, de azokat az éveket nem tudom kitörölni, azt nem.

SAMESZ Helyes, ha az ember. elkezdene kitörölni, a végén 'saját magát is törölhetné; nem?

csámcsog, hidd el.

SMORANC Elköltöztél, pajtás.

SAMESZ (Helenához) Bedobunk egy féldecit és eldiskurálunk Pepikről. Én is a tönk szélén vagyok, de élek.

VÁGNER Így alakult, mit tehettem volna? Szerelem Helenát, a kölyköt is, de hát csupa közhely az élet? Dacolni akartam, mint apus. Apus nemet mondott. De engem nem kérdez senki. Csak éppen nincs lakásom ...

Cseng a telefon

SMORANC Telefon, vedd fel.

WEITINGERNÉ Magánbeszélgetés, még mit nem. Az igazgatónk éveken át ült a tanáriban. Néha nekem is szólt, Weitingerné, menjen, hallgatózzon, nekem most nincs hozzá gyomrom. Hát odamentem, hogy miket tudnak ezek a tanárok mondani a telefonba ...

HELENA (Sameszhez) Fel se vette a kagylót. Min alszik egyáltalán abban a múzeumban?

VÁGNER (Smoranchoz) Gumimatracon. Megragasztottam alkidgyantával. Mindkét felületet bekenjük, satuba fogjuk és várakozunk. Mindennek a lakás az oka.

SAMESZ (Helenához) Ahogy mondom, kibernetikus válások, elektromos válások, időségi válások, kozmológiai válások a neutrínó-áramlásban, vitustánc Szent Vítus nevében. Minden ember azt hiszi, hogy valaki és hogy van benne valami. Csak annyit mondok : a srácaimnak tehetségük van a festészethez, máris azt hallják ki belőle: szeretem őket. Nem szeretem. Nem is ismerem őket, de nem kell hazudnom róluk.

SMORANC (Vágnerhez) Minek hóbörögni. Eredj haza, fessétek ki, tegyétek a földre a kosarat ...

VÁGNER Bele se fér már. Szorult helyzetben vagyunk, tudom, de valahogy dacolnom kell vele. Micsoda terveim voltak, amikor leérettségiztem, és most? Orvos-tanhallgató voltam. Vagy vegyész? Idegen országokat megismerni. Néhány találmány is volt a tarsolyomban, versenyszerűen kerékpároztam, de minden csődbe ment. Harminc múltam és nyavalygok.

SAMESZ (Helenához, most már hozzásimulva) A lakás az oka. Pepik rágódik, ez a tehetetlenség jele.

VÁGNER Hát nem akarok mást az élettől, mint egy bukészőnyeget meg egy kuckót valamelyik lakótelepen? Én nem akarok televízióra gyűjteni, én a Nemzeti Színház épületére akarok gyűjteni!

SAMESZ Dehogya, asszonyom, pár tablettá, vízben fel oldva, halkan pezseg, elbőbiskol a családi tévésorozat kékes fényében, ennyiből áll az ember.

VÁGNER És a szerelem szétfolyt a karácsonyi bevásárlás lázában. Hol van apus, hogy nemet mondjon?

SAMESZ Tudja, Helenka, Pepik sokra tartotta magát, és egy senki volt. Ez az ő baja. Tudja, hogy engem a szerelem galléron ragad? A fiam festőtehetség, be-rajtuk a kosárba a maga Pepicskájával együtt, az istenit, észnél vagyok még, fél a fejjel, egy ingatag Goethe vagyok, a század tudományában téblábolok.

HELENA Befűtünk a kályhába, és bámuljuk a tüzet, mint két gerlice.

Weitingerné figyelni őket

WEITINGERNÉ Tudom én, mindegyik boldog akar len-ni. Maguk is, akárcsak én, meg az uram. Keres valamit hátul a fészterben, nagyban matat, belelép nekem a levesbe és ordibál, mi ez a felfordulás, leveses-fazék, mondom, ő meg csak, hogy majd jól szétrúgom a segged, rohanok, hogy szóljak a mi Jirkánkknak, és hallom ám, amint morgolódik: ez a némbor örökké szájal, hát odanyúltam érte. Egy darabig még fogta az ajtófélfát, aztán eleresztette. (Sóhajt) Tudom én, nem éppen gyöngyélet. De ez van legalább Sötét

8.

LAKÁJICSEK Én azt mondom, Angliának Shakespeare-je volt, nekünk itt vagyok én. Oriások vállán állók, ahogy népiesen mondják, ezért nem vagyok kicsi.

VÁGNER (Smorancnak panaszkodik) Fel-alá járkál

APUS És miért éppen hozzám fordult? Hogy én legyek az a tatár? Egy szép napon a fiam azt mondaná: apus volt a tatár.

VÁGNER Anyus sírt akkor. Mi hasznunk a te tartásodból? — üvöltötte. Járj a kedvében és békén hagy. Gondolj a fiunkra.

APUS *(Lakájicsekhez, kiabálva)* Itt állok, és egy lépést se mozdulok. Tatár, ez számomra a maga megtestesítője. Maga egy mai útonálló. egy élősködő, egy csiga. Maga még egy lakatlan szigeten is feltalálná magát, hát még itt.

VÁGNER Apus tisztességes volt, legény a gáton. Az ilyenek, szerencsére sokan vannak. Ok nem hátrálnak.

APUS Ismertem olyanokat, drága gyerekeim, akik meghátráltak, még a háború alatt. Egész Drezdáig eljutottam, de nem tudtak elkapni a németek. Ellenálló voltam. Kerekpercec megmondtam a werkschutznak: ezek és ezek vagyunk, azt tesz velünk, amit akar, mi nem mozdulunk innen. Erre bevettek a mozgalomba, de mi csehek olyanok vagyunk. mint az időjárás, nem megyünk fejfel a falnak. inkább felmorzsoljuk. Erre persze nem számítottak, rájuk dőlt a fal.

SAMESZ Így volt? Apus nemet mondott?

VÁGNER Igen, nemet mondott.

SAMESZ Apus, jöjjön ide. Nemet mondott?

APUS Igen, nemet mondtam.

LAKÁJICSEK (mulat) Apus felkeresett. hogy nem csinálhatná-e ő azt a tatárt. Hát nem tudom...

APUS Az semmi, drága gyerekeim. de megnyertem a csatámat a marhaszeggyel. És tudjátok hogy? Váratlanul. Egyszer csak lelt elég hús, és valahogy már nem volt érdekes az egész. Nem kellett többé pult alól beszerezni.

LAKÁJICSEK Nézze, apus, jöjjön át hozzám az üvegesekhez. Bevált a hússzakmban, most üvegezheti az ablakokat. Én vagyok ott a göré, vannak kapcsolataim, és megigérhetem magának, hogy idővel... Tud-já, új szelek járnak, csak mindig tudni kell, honnan fúj.

APUS Úgy látszik, a bajok nem megoldódnak, hanem elfelejtődnek. Üsse kő, átmentem az üvegesekhez.

LAKÁJICSEK És néha, ha lesz egy kis idő, elbeszélgetünk arról a tatárról. Szerintem jól állna magának.

APUS Nekem? Tudja, ki voltam én valaha? Most az ajánlja, hogy tatár legyek?

LAKÁJICSEK Én se vagyok az már, aki voltam. Mutassa, hol állt annak idején.

APUS *(mutatja)* Itt. Ha hátrálok, az a vég.

LAKÁJICSEK *(Apusra mutat)* No látja, én ott álltam maga mögött. Elkövettem hibákat, de most itt vagyok. *(Apus elé mutat)* Beüvegezem az ablakokat, az emberek lakni akarnak, hogy ne essen be az eső a szobába, élnek, énekelnek, aki nem énekel, hát nem énekel. Úgy alakult, hogy most a múzeumot vezetem mint műkedvelő.

APUS Jó, mondom, megcsinálom azt a tatárt. Az emberek ismernek, meg fogják érteni., nagyot néznek majd. Lakájicseket is az orránál fogva vezetem. Sajnos, nem sikerült.

LAKÁJICSEK Kiírjuk a plakátokra. Tatár búcsú és népnépe. Körhinta, vadászkutyák felvonulása. Benne vagyunk a Dalimil-krónikában, és közben os-torozzuk a bennünk élő kispolgárt. Törpék a pengéren, ügyeskedők, haszonlesők, leleplezzük a korrupciót!

SMORANC Na tessék, a korrupt leleplezi a korrupciót, a törpe a törpeséget, kispolgár a kispolgárt.

VÁGNER Nem, ez lehetetlen. Apus soha nem állt össze ezzel a tolvajjal. Soha nem mondtott neki igent.

APUS Nem mondtam egyértelműen. *(Lakájicsekhez)* Hányra legyek itt? *(Vágnerhez)* Megvolt a tervem. Nem mondtam egyértelműen.

LAKÁJICSEK Jöjjön tízre. És ne felejtse a tatár sálat. Kérem szépen, adjanak egy kis helyet, ne tolakodjunk, kérem, emberek, húzódjanak *hátrább*, hadd menjen fel a mi kedves tatárunk az emelvényre, zenekar, tust a tatárnak, köszönöm, tessék. erre parancsoljanak, vigyázat ...

Apus az emelvényre lép. Lakájicsek mellett áll tatár ruhában, nyaka köré tekeri a tatár sálat, körülnéz

APUS Hát itt vagyok

LAKÁJICSEK Tessék, kérem, ne tolakodjunk, nyugalom, csendet kérek, éljenezzük meg allegorikus polgártársunkat, úgy ... úgy... hol vannak?

APUS Ilyen szép vasárnap ...

LAKÁJICSEK Hogyhogy? Mindent elrendeztem. Kint voltak a plakátok.

APUS Süt a nap ...

LAKÁJICSEK Es személyesen néztem utána.

APUS *(körbepislog)* A kert meg üres.

LAKÁJICSEK *(kétségbeesetten)* Legalább valaki eljött volna.

Egyetlen ember.

APUS *(bátortalanul)* Hé, emberek, halló, hol vagytok?

LAKÁJICSEK *(lemondóan)* Hol lennének? Múlesiklás megy a tévében. így számíts az emberekre.

SAMESZ Látjátok, bohócok?

APUS Csak mi ketten, senki más.

LAKÁJICSEK Nekik csináljuk, és el se jönnek. És maga, maga itt van. Köszönöm.

APUS *(leveti a tatár gúnyját)* Egész héten úgy készültem, a télikabát kivasalva, a csizma ragyog, és most itt állok egymagamban. Nincs kinek elmondani. És nincs mit elmondani, drága gyerekeim. Na, fő, hogy itt voltam.

SAMESZ *(Vágnerhez)* Pár hétre rá meghalt, ugye? Az ember meghal, ha már üres. Nemzedékem Lord Byronja.

LAKÁJICSEK *(Apust nyugtatja)* Ne törődjön vele, én is gyakran vagyok egyedül. Régebben nem zavart, volt elég munkám, de ahogy öregszem, egyre azt kérdelem, mire volt jó ez a nagy hajtás? A fia egyetemre megy?

APUS Tudjátok, mit írtam a noteszomba? Beállok ta-tárnak, hogy a marhaszeggyről beszéljek. Már megint hazudom.

WEITINGERNE *(nevet)* Ismerem én az ilyen hősöket. Hogy a hülye fiacskája bejusson az egyetemre, azért jelentkezett, de történelmi indokolás kellett hozzá. Az ilyen emberek, mint maga, nem érdemelnek. különbet, mint én vagyok!

APUS Igen, hogy a gyereket fölvegyék az egyetemre. SAMESZ Vagy elfáradt, vagy pedig hitvány. LAKÁJICSEK Maga, apus, az én másik arcom. Mi ket-

ten nem törölhetjük el az életünket, akkor magunkat kéne eltörölnünk.

APUS *(Vágnerhez)* Látod, üres a kerthelyiség. Nem jöttek el, mert tudták, hogy nincs mit mondanom. VÁGNER De hát én nem akarok egyetemre menni.

Akkor miért ...

SAMESZ Az örök emberi miért. Minden évszázad ingatag kérdése.

APUS *(kifelé indul, karján a tatár öltözék)* És hős is lehettem volna. A történelmet a gyerekekért csinálják...

WEITINGERNE *(takarit)* Búcsú után minden csupa szemét, papírpoharak meg mustárostálcák, és a fület is letapossák. Hát igen, engem megérdemelnek, mert énrám szükségük van.

Vágner Apus után oson

LAKÁJICSEK *(figyeli őket)* Stramm ember ez az apus. Olyan, mint én, kétféle. Jó meg rossz, rossz meg jó, jó meg rossz ...

SAMESZ Igen, nem volt semmink és jobban vagyunk.

VÁGNER *(visszajön)* És tudod, miért hagytam ott az egyetemet, ami miatt apus tatárnak öltözött? Éppen azért, mert tatárnak öltözött.

SAMESZ És ez volt a te utolsó gesztusod. Én máig nagy lókötő vagyok, de már én is elfáradtam.

VÁGNER Miért nem jöttek el az emberek a kerthelyiségbe?

Mert nem akarják a búcsút?

SAMESZ Nem. Nem akarják. Mindegy nekik. Teljesen közömbös a számukra.

Smoranc a kertet díszíti

VÁGNER Valahol azt olvastam, hogy a szerelem megkészezi az életet. Hogy világosan fejzsem ki magam, mihez kezdek? Kisegítői állás a múzeumban, el-váltam, kirúgtak az egyetemről, szerelem nélkül, kabát nélkül, a haverok rég a határőrségnél vannak, az

utakon az elhagyatottság leopárdja, a bánat tigrise és az elfuserált egzisztencia unpraktikus teknőse kószál. Egyszer egy pap felment a szöszékre, és lekiáltott az imádkozó fálusi gyülekezetre: az anyátok istene nevet rajtatok, mert csak zabot hegyeztek. Az isten — fényűzés.

A városom utcáin csak a megcsúfolt apám kószál.

SMORANC És ez megfogott engem. Évek óta az első dolog volt, ami megfogott.

LAKÁJICSEK *(a díszítést vizsgálgatja)* Kítűnő, doktorkám.

Középre jön a jelszó: ne legyünk tatárok! Ahogy apus mondja, ez a mi községünk praktikus jelszava. Nálunk nem lopott senki, ugye? Mit néz úgy?

SMORANC Utánanéztam a forrásokban, az egész búcsú a levegőben lóg. Nem is tatár volt, és nem is akkor volt.

LAKÁJICSEK És ki más lett volna, ha nem tatár? Csak nem azt akarja mondani, hogy a mieink közül kapta! el valakit?

SMORANC Apus miatt mondtam ezt. A beosztottja vagyok, de mindenre azért nem fogok bólogatni.

LAKÁJICSEK Nyugodjék meg. Ami apust illeti. magától jelentkezett.

SMORANC Maga kényszerítette.

LAKÁJICSEK Dehogy, dörzsöltebb annál. Önként jelentkezett.

SMORANC *(letépi a díszeket)* Tények vannak róla, az országos vásárok jegyzékei, régi pergamenek. Eredetileg hallgatni akartam, de amikor megtudtam, hogy apus lesz a tatár, azt mondtam, nem. Apus az valaki, ahogy én is az voltam valaha. És most ő legyen a tatár? Rátaposni mindenre. ami. ő volt?

LAKÁJICSEK És én rátaposhatok mindenre, ami én vagyok? Gürcölök, évek óta, gürcölök, töröm magam, rendet tartok a boltban, első vagyok a begyűjtésben, és most öregségemre, mikor visszanezék az életem-re, okádjam le? Azt kiabálhatja valaki, hogy én nem a mások javát akartam? Én is azt kívánom, hogy az emberek boldogok legyenek, és segíteni akarok ne-kik. A boldogság, barátaim, mindennapos dolog, van elég belőle. Csak nem tudunk élni, ahogy illene. Majd egyszer megértenek engem. Az ember nem annyira fontos az emberi társadalomban, hogy ő legyen a legfontosabb. Szomorú vagyok, sírni tudnék, de lelkem mélyén örülök.

Lakájicsek keserűen távozik. Szemben egymással — eddig a díszek eltakarták őket — megjelenik Vágner és Helena

VÁGNER *(leverten)* Apus, amikor tatárnak kellett öltöznie, igent mondott. Visszajöhettek hozzád?

HELENA Tudtam, hogy visszajössz. Mindent tudok.. Tudom kezdettől fogva, de mit tegyek, ha egyszer élni akarok?

VÁGNER, Mi sikerült apusnak?

SAMESZ Hogy mi? Adjátok oda neki a földgolyót., és bármely szilárd ponton, kimozdítja.

HELENA Tudtam, hogy a lakás miatt szeretsz.

VÁGNER Nem.

HELENA De igen. Tudtam, ki ez a drága jó Samesz. Tarhás, semmi más.

VÁGNER Hallottam, ahogy egyszer Lakájicsek azt mondta: nem az ember a legfontosabb, a tudományos-műszaki társadalomban, a legfontosabb a rend. Hogy milyen rend, azt senki se tudja. Már akkor mondta ezt, amikor emberek repültek a világűrben.

HELENA Harmóniára vágyom.

VÁGNER Kezdenek hullani a levelek, a leveleket viszi a szél... *(Átöleli Helenát)*

APUS *(bejön, nagyon komoly)* Régóta nem hallok felő- led.

LAKÁJICSEK A doktorkám már nem győzi a múzeumot. Fiatalokban kell gondolkodnunk.

SAMESZ Igen, fiatalokban. Kezdetül fogva azt hittem, elég fintorogni. Nyolc évig jártam az egyetemre, mégse fejeztem be. Mintát is vettek a gerincvelőmből. Folyton attól féltem, mi lesz azután, ha el-végeztem az egyetemet.

HELENA Befejezni az egyetemet, az nem megoldás, Samesz.

Tudod, Pepik visszatér hozzám, ez megoldás.

SAMESZ Helena is faképnél hagy hát, az egyetlen ember, aki engem, bamba barokk figurát, megsimogatott néha. Megsimogatni az embert, ez megoldás. Megsimogatni vagy kiirtani.

VÁGNER Soha nem tanultál semmit. Apus azt, mondta: kutyafiak bánata kutyabánat.

APUS De ezt nem írtam be a noteszba. ez tisztán az, én bánatom volt. *(Körülnéz a lakásban)* Nagyon szép itt nálatok, gyerekek. Három szoba, előszoba. Vegyetek egy kutyát, jól illene ide egy kutyus.

HELENA Lásd, újra kezdtük Pepikkel. Ha már itt ez a lakás ...

VÁGNER Megürült egy hely a múzeumban. Smorane doktor nyugdíjba ment, hát átvettem tőle. Mit szólsz hozzá, Helena?

HELENA Boldog vagyok, hogy végre a családdra gondolsz.

VÁGNER Mi mást tehetnék. mikor az én bonyolult, el-lentmondásokkal teli apám se tudott többet tenni?

SAMESZ Nagyon szépen laktok. valóságos palota.

Eresszéték a gyereket a földre, hadd éljen köztetek.

VÁGNER Na jó, a doktorunk *lakott itt. Most én lakom.* Ifjú népfelkelők, öreg pincérek, és én nem is voltam felkelő.

SMORANC *(egy vásznat hoz. Hozzáát a festéshez)* Pofon egyszerű, átadtam a helyet a fiatalabbnak.

LAKÁJICSEK Lassan én is megyek. Az a búcsú betett nekem, de hogy elfelejtenének, azt nem.

SMORANC A háború alatt, Drezdában, ott találkoztam egyesekkel. Mindannyiunkat a frász tört ki, tudjátok, a németek. A kohóknál melóztunk, és voltak közöttünk, akik azt mondták, ugyan kérem, mi csehek olyanok vagyunk, mint az időjárás. Ha sikerült, egy aknával. kevesebbet csináltunk, aztán elkapott a werkschutz, és örültünk. hogy túlörázhattunk. Olyanok vagyunk, mint Zsizska, mondták a délutánin. A félelem, pajtás, befagyasztja benned az embert. Az a fontos, hogy kezd el megvetni önmagad. aztán már befogod a szádat. És ők ezt jól tudták. A németek.

HELENA Este kiülünk majd az erkélyre, lenézünk a kertre, és hónapos retket rágcsálunk. Én, a kis Pepik, meg apuci.

APUS Azt a noteszt, gyerekek. nektek írtam. És örülök, hogy végre szépen laktok. Az embernek gondoskodnia kell önmagáról, de nemcsak önmagáról. Az ember visszafelé is kérdez, mit akar adni az életnek. nem, hogy mit kap. Beleszórni az edénybe a magátét.

HELENA Igen, öt gyerekünk lesz, csupa gyerek, egy halom gyerek. Nem akarom keverni.

LAKÁJICSEK Mint például én. Időnként kételyeim van-nak, mint mindenkinek. Összenyitattam két lakótelepi lakást, van benne kandalló és bungaló, sci-fi és hi-fi, sztereo és video, a monót kivettem a nyaralóba, és most unalmamban elmegyek egy ipari szak-középbe.

VÁGNER *(megcsókolja Helenát)* És az erkély alatt virágitat. Örülök, hogy alapjában véve jól alakul az élet, ugye, Helenka?

HELENA Én kezdettől fogva tudom. A legfontosabb a szerelem.

VÁGNER A legfontosabbak a kontaktusok meg az érint-kezések, meg a moduluszok, amelyekből drótok hőződnak, és villognak a fények, tombolnak a tranzistorok, csuklanak a kvazárok, ordítanak a fekete lyu kak, dörögnek a mezonok, és az ilyen-olyan barokk humanizmust ezek a fekete lyukak és időeltolódások kipenderítik az események középpontjából valamelyik új tér-időbe, aztán minden elsárgul, felbugyog a protoplazma, ahogy egymást nyomják az atommagok, és ezt megint kiköpi valamilyen új világegyetem, amely-ben mindenkinek van egy protoplazma-apukája, spichi vagy hős., és elkapja a tizenötödik nemzedék kibernetikusa, és kidobja a görbült térbe. Mágikus diódák kacsingatnak a világűrbe, mi van ott megírva a tar

tásról az atomokban, és rálehel a tér hidege. A humanista ideálok vége, a kozmikus bölcsesség kezdete, ahová nem fér be már a nyomorult ember. És az egész mindenség alatt borotvátalan és kétségbeesett emberek járkálnak, és minőségileg valahol a páncélozott fejűek és a kételtűek között helyezkednek el. És mindezek miatt írja apus tele a noteszét, mintha ezzel meg akarná állítani az egészséget.

WEITINGERNÉ (*egy vödörrel jön be*) eres fecsegés. A virágok elmúlnak, de én maradok, mert nem vagyok

virág. Azt mondta a mi igazgatónk, a tanuló az mocsok. Es hová lenne a mocsok, ha nem volna szappan? *Ja. Én vagyok az örök szappan.*

A firtorgó Samesz behúzza a függönyt. Vagy leolt

SAMESZ Ez hát a szerelem, amiben az emberek éltek, amikor már a családra gondoltak.

Vége

Felelős kiadó: Siklósi Norbert, a Lapkiadó Vállalat igazgatója

Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, Miskolc — 1982 — 517 — Felelős vezető: Kilián Béla igazgató ,